

Honfoglalás előtti török jövevényszavaink

Összeállította: Várnai János

Ezen írásomat gondolatébresztőként mutatom be a nyelvészet és a magyar múlt iránt érdeklődő embertársaimnak.

Bő évszázada, 1908-ban jelent meg Gombocz Zoltán nyelvészeti könyve a fenti címmel. A mű céljának tekinti az akkoriban négy évtizede zajló ezirányú vizsgálódások valós eredményeit bemutatni, illetve a feltételezett szóátvételekből levonható hangmegfeleléseket megadni.

A könyv összesen 330 szót vizsgál meg, ezek közül végül 223-at tekint „biztos vagy legalább valószínű régi török jövevényszó”-nak.

Ezen szavak nagyrészt máig akként kezeli a hivatalos, akadémiai nyelvtudomány. Döntő többségüket - meggyőződésem szerint - tévesen! Sőt, a szerző eredményeiről mai napig mélyen hallgatva, az általa tévesnek minősített szóegyeztetéseket is még mindig török eredetűként illik tárgyalni.

Sajnos, mint a finnugor nyelvhasználatnál, a törökségénél sem vették figyelembe a magyar nyelv alapvető sajátosságait, a magából a nyelvünkből való szóépítések és ragozások rendszerét, sőt még saját koruk tudományos eredményeit sem. Igaz ez a száz év előtti nyelvészetre éppúgy, mint a maira. Utalok itt többek között a Czuczor Gergely és Fogarasi János szerkesztésében megjelent „A magyar nyelv szótára” hat kötetére, amit 1862-1874 között adtak ki és Gombocz Zoltán is többször idézi fent említett művében, de általában tudomást sem véve az abban szereplő adatokról. De nem vették figyelembe az egyéb nyelvekkel már régóta rendelkezésre álló összehasonlításokat sem. Mint ahogy a török nyelvekben az iszlám hódítással és az után elterjedt arab és perzsa jövevényszavakat is megpróbálják nekünk török szóként „eladni”, holott ebben az esetben legfeljebb „török közvetítésű”-ről lehetne beszélni.

Lássuk ezután, milyen szavakat minősít a mű török jövevényszónak!

Feltételezett török jövevényszavak Gombocz Zoltán: Honfoglalás előtti török jövevényszavaink c. könyvében:

[] szögletes zárójelben: a szerző szerint nem megfelelő összehasonlítás miatt elvetett egyezések,
 ? kérdőjellel a szó előtt: kérdéses egybevetések.

Megtartottam az eredeti helyesírást, ahol a „c” jele: **cz**, a „dzs” jele: **ds**; és a magyar nyelv másik fajta „e” hangját még megkülönböztetik az: **ë** jellel.

ács	? botorkál	[garda]
acsari	[bozontos]	[gém]
agár	bögöly	[göbe]
[akol]	bölcső	[gödény]
[ál]	bölény	görény
alma	[böncső]	[görvély]
[apol]	[bú]	[góte]
apró	[buda]	[gözü]
arat	[buga]	[guga]
árok	[búga]	? gügyü
árpa	[burványlik]	gyaláz
? ártány	búsz	gyalom
[aszó]	búza	gyapjú
[atka]	bú, bölcs	[gyarat]
báj	[bükk]	gyarló
[bajusz]	[? bütyök]	gyárt
[baka]	csabak	gyász
[bákány]	[csákány]	gyáva
[bakcsó]	[csáklya]	gyékény
[? bakó]	[csalán]	[gyenge]
balta	csatol, csat	gyeplő
[bálvány]	csavar	[gyepü]
barom	csécs	gyertya
basz-	[csekély, sekély]	gyom
bátor	csépü	gyöngy
[bégy]	[cseres, csér, cseret]	gyúr
béka	csérta	gyúl
[béke]	csibe	gyümölcs
[bekecs]	csiger	gyűrű (= (ujj)gyűrű)
békó	csihol	gyűrű (= növény név)
[beleget]	[csikar-]	gyúszú
bélyeg	[csikó]	[hagyma]
[bér]	csipa	[hajó]
[bërke]	? csóka	[hanga]
? bërtü	csoport	[hangya]
bëtü	[csótány]	harang
bicsak	csök	[haris]
bika	csökönyös	[herjó]
[bilincs]	[csupor]	[hernyó]
[birka]	[czakó]	[hinta]
[birke]	cziczkány	? hír
bocsánik, bocsánat, búcsú	[czompó]	[hiúz]
[bóda]	? czötkény	homok
[bodacs]	[dal]	[horog]
[bodócs]	dara	[hölgy]
? bodor	[darú]	hurok
[bodza]	dél	[huszár]
boglya	[dió]	idő
bojtorján	disznó	ige
bor	[? egyéb]	ikér
borít, borul, borogat, burok,	[eke]	ildomos
ború	[eme, emse, emics]	[ím]
borjú	[emik, em-, eml-]	[imély]
bors	ér, érdek, érint, érkézik, érték,	[inczi]
borsó	érik	[int] (= irány)
borz	érdem	? int (= figyelmeztet)
boszorkány	[erkölcs]	ír (= írni, festeni)
bosszankodik, bosszant,	erő	? ír (= gyökér)
bosszú		iró

[ív-ik]
[jargal]
? káka
kalokány
[kan]
? kancsó
[kandró]
kantár
[kanyaró]
kapu
karó
[karvaly]
[káta]
[katáng]
[katka]
[káva]
kecske
kék
? kelengye
kender
[kénesó]
kép
kepe
keselyű
kés-ik
kín
kis
kobak
[kócsag]
kocsány
komló
kopó
[kopoltyú]
koporsó
[korcz]
kóró
korom
korsó
kos
köd
[ködmen]
kökény
kökörcs
kölcsön
kölyök
kölyü
köpönyeg
köpü
kóris(fa)
körö
[körte]
kút

[kürtő]
[mócsing]
mogyoró
ocsú
ok
ól
[olcsó]
olló
or, orv
oroszlán
orsó
öböl
ökör
[ökrend]
ölyü, ölyv
ór
öreg
[özön]
[pacsirta]
[pocsék]
[pőcsik]
? pödör
sajt
sár (= sápadt, sárga)
sar (= sár, mocsár)
sárkány
[sarló]
sarú
sátor
[savó]
sépér-
sépró, söprő
sereg
[seregély]
serke
sërte, sörte
sima, síma
[sólyom]
[sőre]
sűrű
süveg
szakál, szakáll
szál
szám
szán (= szánni, gondolni)
[szán] (= jármű)
[szapu]
[szarú-fa]
szatócs
szék
szél
? széplő

[szerű]
[szigony]
? szirony
szirt
szór
szök-ik, szök
szöllő
[szösz]
szunyog
[szurok]
szúcs
? szűn-ik
szűr
[tanács]
[tántor-]
tanú
tar
tarló
teker
teknő
tengély
tengér
? térd
teve
tiló
tinó
toklyó
[tonka]
[toportyán-féreg]
tor
torma
tömény, têmény
tömlő
[tönk, tönkő]
[töpreng, töprenkedik]
tór
[törvény]
[? tulok]
túró
turul
túzok
tükör
tűnik
túr- (= feltúr, betúr, stb.)
tür- (= eltúr, elvisel)
tyúk
ünó
ürge
üröm
ürú
[válú, vályú]
zerge

A török nyelvekről

Bár a „Honfoglalás előtti török jövevényszavaink” könyvcím török nyelvekről beszél, valójában tágabb értelemben ide veszi (az egykor) „altaji nyelvcsalád”-nak nevezett nyelveket, ahová az elképzelések szerint a török nyelvek mellett a mongol nyelvek, mandzsu-tunguz nyelvek, a japán és koreai nyelv is tartozna.

Ezek mindegyike ragozó nyelv, bizonyos egyéb tulajdonságaikban is hasonlítanak egymásra, például magánhangzó-harmónia, nincs névelő, nyelvtani nemek hiánya, csak kétféle szófaj van: ige és névszó (a mongol: *dundaa* = közép szó lehet főnév, melléknév, határozó, vagy utórag szerepű), a mondat szerkesztésben alapvetően az alany–tárgy–ige sorrendet használják. (Megjegyzés: a magyarban pedig elsődlegesen alany–ige–tárgy a sorrend.)

Ezeket a nyelveket nagyjából az eurázsiai sztyeppén (az egykori, tágabb értelemben vett „Szkítiában”) és az azzal délen, keleten szomszédos területeken találjuk, illetve Szibériának az észak- és kelet-ázsiai részén.

ALTAJI NYELVEK

AT török nyelvek			AMo mongol nyelvek	ATu tunguz nyelvek
AT1 kasgai	AT13 csuvas	AT25 ujugur	AMo1 mongol	ATu1 É-i tunguz
AT2 szalár	AT14 karaim	AT26 nogáj	AMo2 oirat / kalmük	ATu2 DK-i tunguz
AT3 sárga ujugur	AT15 türkmén	AT27 karacsáj-balkár	AMo3 burját	ATu3 DNy-i tunguz (mandzsu)
AT4 haladzs	AT16 azerbajdzsáni	AT28 kumik	AMo4 dagur	
AT5 hakasz	AT17 tatár	AT29 truhmen	AMo5 monguor	
AT6 tuvai	AT18 krimitatár	AT30 dolgan	AMo6 sira jugur	
AT7 sőr	AT19 baskír	AT31 jakut	AMo7 moghol	
AT8 altaji	AT20 üzbég			
AT9 karagasz	AT21 kirgiz			
AT10 karakalpak	AT22 gagauz			
AT11 kazah	AT23 afsár			
AT12 Töröko.-i török	AT24 choraszáni török			
			AK koreai	} egyéb ragozó nyelvek
			AJ japán	

Felsorolásukat a végén kezdem.

A **japán** és **koreai** nyelv besorolása, eredete és más nyelvekkel rokonítása a mai napig vitatott. Mind egymáshoz, mind a többi fent említett nyelvhez legfeljebb csak nagyon távolról kapcsolódnak. Eurázsia túlfelén, főként Japánban, illetve (mindkét) Koreában beszélik őket.

Kínától északra, Mongóliától keletre található a mandzsu-tunguz nyelveket. A **mandzsu** és nyelvük a *dzsürcsi* nevű, tunguz eredetű nép és nyelv leszármazottai. Kína történelmében játszottak meghatározó szerepet hosszú időn át. A csendes-óceáni partvidéken és Szibéria

legtávolabbi részein találunk más tunguz nyelveket és népeket: **nanai** (vagy **gold**), **orok**, **orocs**, **ude**, **even** (vagy **lamut**), **evenki** (vagy **tunguz**), **negidál**, **ulcsa**.

A mongol nyelvek közé tartozik többek között a szűkebb értelemben vett **mongol**. Mongólia lakosságának többsége az irodalmi *halha* (vagy *khalkha*) dialektust használja. Nyugatabbra és délebbre beszélik az *oirat* dialektust. A **burját** egy mongolokkal rokon nomád állattartó népet és annak nyelvét jelöli; Mongóliától északra, a Bajkál tó térségében. A **kalmük** a Kaukázus ÉK-i részére szakadt mongol nyelv. A **moghol** nyelvet Afganisztán Iránnal határos részén beszélik. Kínában számos kis nyelv tartozik még a mongol nyelvek közé, pl. a **monguor**, **ordoszi**, **dagur**.

Ezek után lássuk a törökség nyelveit. Többségükről elmondható, hogy kialakulásuk egykori uralkodói központok udvari nyelveihez kötődik, azoknak továbbélő változatai.

A besorolásban ótörök, köztörök és ogur nyelvekre bontják őket.

A legrégebbi változatot **ótörök** néven ismerjük, a mai Mongólia legközepén talált, 7.-10. századi orkhoni feliratokról, illetve a Jenyiszej-medence vidékéről.

A főbb **köztörök** nyelvek:

Északkeleti köztörök (szibériai) nyelvek:

Az Altaj-hegység környékén beszélik az **altaji** (**kumandin** és **teleut** dialektus), **hakasz**, **sór**, **tuvai** nyelveket.

Jóval északabbra és keletebbre, Szibériában a **jakut** és **dolgan** nyelveket. (Megjegyzés: a jakutok saját neve: *szakha*; a szkíták is így hívták magukat.)

Délkeleti köztörök (vagy turki) nyelvek:

Dzsingisz kán egyik fiáról vette nevét a Csagatáj Kánság (1225-1680), ennek török nyelve volt a ma már nem beszélt **csagatáj**.

Az **ujgur** a csagatáj keleti utódnnyelve, a ma Kínához tartozó Belső-Ázsiában, a Tarim-medence vidékén beszélik. Az ujjur nép a törökös nyelvet és kultúrát átvette, az nem eredeti sajátja.

Az **üzbég** szintén a csagatáj egyenesági leszármazottjának tekinthető, a 15-16. században alakult ki, Timur Lenk és birodalmának nyelveként.

Északnyugati köztörök (kipcsak) nyelvek:

Ezen belül Déliek:

A Kazakh Kánság (1456-1847) az Aranyhorda egyik utódállama volt. Népe az orosz hódítást követően sokáig nem használhatta a **kazah** (vagy *kazak*, *kazakh*) megnevezést – mivel az túlságosan hasonlított a *kozák*-ra – ezért Gombocz Zoltán idejében a **kirgiz** megjelölés volt rájuk használatban.

A mai **kirgiz**-ek viszont a Tien-San környékének keverék eredetű népe az Isszik-kul és a Selyemút mentén. Régebbi nevük, Gombocz Zoltán könyvében is: **karakirgiz**.

A **karakalpak** név jelentése: fekete kalap. Az Üzbegisztánban, az Aral-tótól délre, az Amu-darja egykori torkolata körül élő nép eredete vitatott.

A Nogaj Horda (1440-es évek – 1634) Dzsingisz kán egyik unokájáról kapta nevét. Területe kb. a Fekete-tenger – Kaszpi-tó – Aral-tó vonalától északra húzódott. A **nogaj** nép végül a Kaukázus északkeleti részén maradt fenn.

Északiak:

A **baskír** egy az Uráltól délre élő nép nyelve. Baskíria 1236-ban az Aranyhorda része lett, annak szétesése után többször cserélt gazdát, végül a 16. század közepén az oroszok kebeleztek be.

A Volgai Bolgárországot a 13. században meghódított mongolok az Uráltól délre beszélt török nyelvekbe és népekbe beolvadva hozták létre a **tatár** népet és nyelvet, a Kazányi Kánságot (1438-1552) és több más államalakulatot.

Az Ob-Irtis összefolyásánál élő baraba-tatárok egy szibériai tatár nyelvváltozatot beszélnek (**baraba dialektus**).

Nyugatiak:

A **krími tatár** nyelv a Krími (Tatár) Kánságnak (1478-1774), az Aranyhorda egyik utódállamának nyelveként tűnt fel.

Kunország a sztyeppe nyugati felén egészen Magyarorszáig terjedő laza törzsszövetség volt a 10.-13. században. Létének az Aranyhorda véget vetett, de a kipcsak-kun nyelvet az általa uralt területeken közlekedőnyelvvé tette. A **kun** nyelv végül a magyarországi kunok között halt ki a 18. században.

A Kaukázusba érkező kipcsak-kunok alapították meg a 11. században Alániát, amit a mongol hódítás semmisített meg a 13. század közepén. Ennek az államnak voltak részei a hegység ÉNy-i részénél lakó **karacsáj** (jelentése: fekete folyó) és **balkár** népek.

Szintén azon a környéken él a **kumik** nép, ők egyesek szerint a kazárok leszármazottai, a 16-18. században független királyságuk volt. Nyelvük a karacsájjal szoros kapcsolatban áll.

Délnyugati köztörök (oguz) nyelvek:

A **türkmén** szó jelentése: törökszerű. Türkmenisztánt egy inkább Belső-Ázsiához tartozó félnomád nép lakja, nyelvük az anatóliai törökkel és az azerivel közeli rokon.

A perzsa Szafavida Birodalom erősen kevert származású uralkodói a perzsa mellett a Kaukázus délkeleti részének török nyelvét is használták hivatalos nyelvként. Ez az **azerbajdzsáni** (vagy **azeri**) nyelv, ami később a dél-kaukázusi térség közlekedőnyelve lett.

Az Oszmán Birodalom (1299-1923) nyelve az **oszmán-török**, a mai **(törökországi) török** nyelv ebből alakult ki nyelvreform után.

Főleg Moldáviában beszélnek a vitatott eredetű **gagauz** nyelvet. A gagauzok ortodox keresztények.

A köztörök nyelvek mellett másik csoportot alkotnak az ún. „**ogur nyelvek**”. Bár adatok nem támasztják alá, ide sorolják a kihalt bolgártörök, kazár, hun, avar nyelveket. Egyetlen ma is létező képviselőjük a **csuvas**. Ezt régebben eltörökösödött finnugor nyelvnek tartották. A köztörök nyelvektől szókincsében jelentősen különbözik. Ezért ha egy magyar szónak csak a csuvas nyelvben van megfelelője, a köztörök nyelvek között és az ótörökben nincs, erősen gyanakodhatunk arra, hogy az a szó nem tartozik a török nyelvekhez.

(Megj.: az ogur nyelvek sajátossága a többi törökségi nyelvhez képest, hogy az utóbbiakban az **r**-hang némely esetekben **z**-vé, az **l**-hang pedig **s**-sé torzult.

A magyar nép eredetében bizonyíthatóan része van több ogur-szerű elnevezésű sztyeppe-i törzsnek, népnek. Ezt és az orosz forrásokban említett Jugria földrajzi nevet felhasználva sikerült létrehozni a finnugor és obi-ugor megnevezést olyan népekre (nyelvekre), akiknek (amelyeknek) semmi közük nincs az előbb említett ugorokhoz.)

Az idegen szavak kiejtése

A továbbiakban idegen szavak is szerepelnek, ezek kiejtéséhez közlök egy kis segédletet.

A szóhasonlításoknál megtartottam az idegen szavak helyesírását.

Ahol szükséges, az IPA nemzetközi fonetikai ábécé jeleivel is megadom a kiejtést szögletes zárójelben: [].

Körülbelüli magyar kiejtést pedig kapcsos zárójelben: { }.

A gyakrabban előforduló idegen hangok magyar megfelelői:

ā, ē, ī, ō, ū = hosszú magánhangzók

ĭ = ĭ, [ɯ] (az orosz jerühöz hasonló hang, a száj majdnem zárva van, miközben u-hangot ejtünk)

ä [æ] = e-hez hasonló hang, de a nyelv hátrébb áll

ə = hangsúlyát vesztett magánhangzó, mint az angol: *action* {eks(ö)n}, vagy a francia *demi* {d(ö)mi} szóban; a magánhangzó vagy hallatszik benne, vagy nem

s = sz

š, [ʃ] = s

č, [tʃ] = cs

ž, [ʒ] = zs

ŋ = orrhangú n (főleg k- és g-hangok előtt fordul elő)

ń, [ɲ] = ny

ś, [ɕ] = sy (selyp s-hang, a szánk úgy áll, mintha j-hangot mondanánk és így kiejtett s [ʃ])

ć, [tɕ] = csy (selyp cs)

ź, [dʒ] = dzs

β, β = b-hez hasonló hangok

ð, ð = d-hez hasonló hangok

ɣ, ɣ, ɣ = g-hez hasonló hangok (a **ɣ** = **ğ** eredetileg egy a szájüregben egészen hátul képzett g-hang)

q = k-szerű hang

χ, ch = kh-szerű hangok (a **ch** angol szövegben = **cs**; franciában = **s** [ʃ])

ɸ = óbolgár (avagy óegyházi szláv) szavakban: [ɯ], lásd fentebb;

keleti szláv szavakban: keményjel, az előtte lévő mássalhangzót keményen kell ejteni

ɸ = óbolgár (avagy óegyházi szláv) szavakban: [ə], lásd fentebb;

keleti szláv szavakban: lágyságjel, az előtte lévő mássalhangzót lágyan (j-vel) kell ejteni, mint a magyarban az **y** esetében

ɨ, [i̯] = szláv szavakban: jerü, a száj majdnem zárva van, miközben i-hangot ejtünk

ɹ = legyintőhang, olyan mint az **r**, csak lágyabb

* = azok a szavak, amelyek előtt ez a csillag jel áll, nem adatolható, kikövetkeztetett szavak.

Mindezek után térjünk rá a lényegre: miért állítom, hogy a 2. és 3. oldalon bemutatott, Gombocz Zoltán könyvében szereplő szavak döntő többsége nem török jövevényszó?

A vizsgálat során csoportokra osztva tárgyalom a szavakat. Megjegyzem, hogy némelyikük egyszerre több csoportba is beletartozhat.

1.) Gombocz Zoltán szerint a könyvében szereplő szavak nem mindegyike felel meg a török eredetűnek nyilvánításhoz

A szögletes zárójelbe tett szavakkal nem foglalkozok: ezekről a szerző maga állítja, hogy nem lehetnek török jövevényszavak. Több esetben önmagát is megcáfolva. Pl. a **csalán** megfelelőjének tünteti fel a csagatáj nyelv: **čalayan** (= csalán) szavát, de ezen szót elemezve azt írja: „a köztörök: **čal-** = suhintani, érinteni, ütni ige távolálló jelentése miatt nem rokonítható” vele. Ennek ellenére a valószínű török eredetű szavak listáján hagyja a **csalán** szót, holott annak eredetéről előbb kimutatta, nem függ össze a magyar szóval.

Van hogy egy szónak létezik tényleges török – magyar párja, csak nem a valódi eredet szerint történt meg a szóhasonlítás! Pl. a magyar: **ács** esetében, amit a tarancsi dialektus: **jašačiči** = ács; oszmán és más nyelvek: **ayač** = fa + **-či** = -cs (= csináló) szavaival vetnek össze; miközben a magyar szó eredeti alakja: **álcs**, jelentése: **ól-cs** = ól-as, azaz ól-csináló, ebből **ólcs** = **álcs**. Az **ól** szavunknak is van törökségi megfelelője, de ha azzal vetnék össze a magyar **ács**-ot, akkor megdőlné a török származtatás lehetősége.

Megjegyzés: néhány esetben igenis vizsgálni kellene a nem megfelelőnek minősülő szóhasonlításokat is, mert közülük több is valós kapcsolaton alapszik, csak nem törökből magyarba való szóátvételen.

2.) Egyes szavak nem részei a magyar szókincsnek

A felsorolásban szerepel jónéhány olyan szó, amit nem tekintek a magyar szókincs részének. Ezek olyan nem megfelelően adatolható szavak vagy tájszavak, amiket a magyar nyelvben nem, vagy nagyon elvétve használunk. Több közülük ismert szónak ismeretlen, vagy kevésbé használt jelentése. Ezeket a szavakat soroltam ide, zárójelben a jelentésük:

acsari (= fanyar); **bértü** (= aranyrög); **búsz** (= pára, fülledtség); **csabak** (= keszegfaj neve); **csécs** (= himlő, kanyaró); **csérla** (= csér, szerkő (halászmadarak)); **czötkény** (= mocsári kutyatej, virágkaka (növények)); **gügyü** (= a lekaszált rendnek egy kis része; marok; 3-4-be tört és összekötött nádnyaláb, amekkorát egyszerre dugnak a kemencébe); **gyűrű** (= tatárjuhar, som, fagyal (növények)); **ír** (= *gyökér, megj.: kikövetkeztetett jelentés); **kalokány** (= tóban növe szúrós fű); **kölyü** (= mozsár, mozsártörő); **körö** (= porhanyó, töredékeny; ormánsági tájszó); **olló** (= gida, bárány); **szál** (= tutaj); **szirony** (= keskeny színes bőrszalag vagy bőrfonál); **tőr** (= hurok, csapdahurok).

3.) Más szavak nem részei a török szókincsnek

Nem tekintem a török szókincs részének azokat a szavakat, amelyek a török nyelvekben vagy nem adatolhatóak (kikövetkeztetettek), vagy csak egy-két nyelvjárásban vannak meg. Ezek ugyanis nem szerves részei a török nyelvek szókincsének. A kikövetkeztetett szavak magyar megfelelői:

boszorkány; ír (= írni, festeni); **korsó; ölyü, ölyv; sűrű; széplő; szöllő; tömlő.**

Csak egy-két nyelvben, nyelvjárásban található szavak megfelelői:

ács; ártány; barom; bodor; bor; bosszankodik, bosszant, bosszú; csoport; disznó; gyárt; gyom; ige; kancsó; keselyű; kopó; köd; kölcsön; kölyök; köpönyeg; köpü; kőrís(fa); mogyoró; ocsú; ok; öböl; pödör; sajt; sárkány; sérte, sörte; szűcs; tor; túró; turul; tükör; tünik; üröm.

Ezek közül több is a magyar nyelvből értelmezhető (az **ártány** pl. a vágást jelentő **irt-** vagy **ort-** szavakból ered, **-ány** főnévképzővel a végén).

4.) Biológiai ismeretek hiánya miatt téves összevetések

Az alábbi szavaknál a növénytani vagy állattani ismeretek hiánya vagy figyelmen kívül hagyása miatt téves az egybevetés:

bojtorján (a könyvben felsorolt növényekkel való rokonítás mind rendszertanilag, mind külső kinézetükre nézve teljességgel elfogadhatatlan);

kököracs (a **kököracsin** nevű növényt **galamb** jelentésű szavakkal veti egybe, mert mindkettő jelentése: kék élőlény);

szunyog (a felhozott oszmán-török szó: **siwri sinek** = szúnyog; elemezve: **siwri** = szúrós, **sinek** = légy; tehát a **légy** megfelelőjét kellett volna **szúnyog** értelemben átvennünk. Holott ha mindenképpen idegen nyelvből kölcsönöztük volna ezt a szót, sokkal életszerűbb lenne, ha török mintára **szúróslégy**-nek neveztük volna el a rovar, így ez az „átvétel” szerintem értelmetlen).

A maradék „török jövevényszavainkat” táblázatos alakban sorolom fel.

A táblázatokban sárga háttérrel jelölve Gombocz Zoltán megjegyzéseit, kék háttérszínnel a saját észrevételeimet, zöld háttérrel a Czuczor – Fogarasi szótár megállapításait találhatjuk. (Ez utóbbi a nem latin ábécés idegen szavakat magyar helyesírás szerint közli, kivéve a görögöt, amit én is meghagytam).

Akit ennyire részletesen nem érdekel a téma, az lapozhat a 29. oldalra, itt csak felsorolom, milyen csoportosításokat hagy ki közben:

- 5.) Nem (csak) török szavak, hanem az „altaji nyelvcsalád”-ban is van megfelelőjük
- 6.) Egyéb idegen nyelvekben (finnugor, indoeurópai, sémi, stb.) is előforduló szavak
- 7.) Olyan -k végű szavak, ahol ez a szóvégződés a magyarban (és esetleg más nyelvekben) nincs meg, ezért inkább lehetnek a törökségi szavak átvételek
- 8.) Magyar nyelvből (is) értelmezhető szavak.

5.) Nem a török nyelvek, hanem az „altaji nyelvcsalád” szavai

Az alábbi magyar szavaknak nem csak török megfelelői vannak, hanem a mongol, mandzsu, tunguz, japán vagy koreai nyelvek közül is legalább egyben megtalálhatjuk a párját. Ezért ezek bizonyára nem csak török szavak. Amíg valós viszonyukat nem kutatják megfelelően, addig többüknel feltételezhetjük a „szkíta” eredetet.

árpa	arpa, orpa változatokban is	oszmán és más nyelvek: arpa = árpa; mongol és kalmük: arbai = u.a.; moghol nyelven is van megfelelője; mandzsu: arfa = egy gabonaféle egyezik vele a török: arpa és mandzsu: arfa; finnül: ohra, otra; nevét valószínűleg árhoz hasonlító szúrós szálkáitól kapta; hangjaiban hasonló a német Haber (= zab) Egyéb nyelvekben: albán: elb (árpa), ógörög: ἄλφι {álphi} (árpaliszt), ez utóbbinak léteztetett megfelelője a régi perzsa nyelvben is: proto-iráni: *arba-, kelet-iráni: *arpasyā- vagy *arbasyā.
balta		oszmán és más nyelvekben: balta = balta; egyéb nyelvekben ezzel rokon alakú szavak, azonos jelentéssel; mongol: „balta süke” (süke = balta); burját: balte, balta = nagy kalapács; moghol: balta = u.a. az oszmán-törökből átkerült több szláv nyelvbe is, vö. még oláh: baltak, újgörög: mpaltász eredete: magyar: vál- + -ta; hiszen ez egy szétválasztó szerszám egyezik vele: török, uigur: bolta; arab: balata (vág); hellén: παλτόν (gerely); német: Beil, Spalten; stb.
bátor		ujgur: bator = bátor, hős, stb.; más nyelveken azonos vagy hasonló alakban és jelentéssel; mongol: bayatur = hős, bátor; mandzsu: baturu = bátor, bátorság, erő; vö. még perzsa: behadir = erős, erős ember, sportoló; innen az arab nyelvben: bahadur kedélyállapotra vonatkozik, mint a bős, boszu, bámul, bánt; egyezik vele a mandzsu: baturu; rokonnak tekinthető: német: bieder (bátor, vitéz); szláv: batur, batriv, bedor hindi nyelven is: bahādur = bátor
béka		jakut: baɣa = béka; más nyelveken is hasonló alakban, azonos jelentéssel; burját: baka, baɣa = béka; mandzsu: vakšan = béka bék- = hangutánzó; rokon vele a szanszkrit: bhéka, perzsa: bak, török: bagha grúz nyelven is: baq'aq'i = béka
borít, borul, borogat, burok, ború	közös tövük: bor-, bur-	oszmán: bur, buru-, бүр-, бүри- = burkol, borít; más nyelveken is ezzel rokon töről származó szavak; mongol: бүри és mandzsu: buri- = beborít bor-, bur- = takarás, befedés; egyezik vele a török: бүрү-, buru-
búza		oszmán: bogdai = gabona, búza; csagatáj: bugaj; altaji tatár: pudai; más nyelveken hasonló alakokban azonos jelentésű szavak; mongol: buyudai = búza; olcsa tunguz és gold: būda = árpa; mandzsu: buda = főtt rizs az oszmán szó alakja miatt inkább a magyar: bog és buga szavakkal rokon; szerintem ha valamelyik török nyelvből vettük volna át, a kiejtése inkább lenne: bodaj, mint búza búvik vagy buja szókkal rokonítható; hasonló a szláv: zbozse (gabona); ófelnémet: huez, hweizzi, weisse a weiss (fehér) szóból származtatva; magyar: boza gyerek = szöszke, fehér hajú
csök	csög, csék alakban is; jelentése: bika hímvesszője	oszmán: čük = hímvessző; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; tunguz: čika, čiki

dél	díl alakban is; az égtájat és időpontot jelentve	a törökségi nyelvekben: tūs, tös, vagy tūs alakban mindkét jelentésben; mongol: dāli = közép, fél, dél (12 óra), éjfél; mandzsu: dulin = közép, fél, dél (12 óra); tunguzban különböző alakokban, az előzővel azonos jelentéssel rokon vele a: tel-, teli, mert a nap a legmagasabb tetőre hágván a legteljesebb erővel bír; törökül: öjle; figyelmet érdemel a hellén: δειλη = hőség, az az időpont, amikor a hőség elterjed; finnül: etelä (dél mint égtáj) vizsgálni kellett volna a szó finn rokonságát is; a törökségi nyelvek szavai mintha a tűz szó megfelelői lennének
göreány	geren, görén, girín, girind, gérint, girhiny alakban is	baskír: köđän és kojbal: küzän = göréány; más nyelveken ezekkel azonos vagy hasonló hangalakú, göréány jelentésű szavak; mongol: kürene = egy göréányfaj; kalmük: kurnae = göréány; mandzsu: kurene = göréány gör-éány; a háta rendszerint fel van görnyedve, innen van a neve is
hurok	urok, örök alakban is	csuvas: ukrêk = pányva; altaji tatárban és más nyelvekben: uruk = rúd hurokkal a ló befogására; mongol: urya és mandzsu: urgan, kott: urkan = u.a. a magyar: húr- származéka
ildomos	jelentése: okos	csagatáj, tarancsi dialektus: ildam = gyors; más nyelvekben hasonló alakú szavak gyors jelentéssel; mongol: ilxom = ügyes, gyors, rugalmas; finom, találékony, éles, éles eszű; mandzsu: ildamu = ügyes, gyors; ügyes, szellemes il- = hely-; illik = helyén van, helylik
kék		ótörök: kök = kék, ég; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: küke = kék, zöld; kalmük és burját megfelelője is van; mandzsu: kuku = kékes, szürke ég, k- előtéttel vagy lehelettel = kég, kék, azaz olyan szín, amilyen a tiszta derült égé; ez a kapcsolat van a török: göj, gök (ég, kék) szóban is a mongol szó helyesen: höh; megfelelője egyéb nyelven: héber: kakhól (= kék)
kos		oszmán és csagatáj: koč, kočkar = kos; egyéb nyelveken ezzel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: χuca = kos; burját: χusa, χuca = u.a.; mandzsu: kuča, koča = u.a.; manikovi és urulginii tunguz: kuca = u.a. kos talán annyi mint: kanos; törökül: koc; perzsa: kucs, khucs; mongol: kucsa; arab: kabs
ökör	ökör, öker alakban is	kun: ögüz = ökör; oszmán: öküz = u.a.; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: ükür, üker; burját és kalmük és tunguz nyelvi megfelelője is van ök- = bökés, lökés, szúrás, taszítás; értelemre rokon hozzá a: bök, lök, dög-öny; ökör = öklelő tulajdonságú; vagy hangjáról: ökör = böggő; hangra legjobban egyeznek vele: mongol: üker (szarvasmarha); török: öküz (ökör, bika); stb.
szűn-ik		oszmán: sön- = kialudni; kazáni tatár: sün- = kialudni, elveszni; más nyelvekben is azonos vagy hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: sünü- = kialudni, megszűnni; gold: sonulu- = legyengülni szí-, szü-, szu- = nyugalom, pihenés természeti hangjai; a szűn- szóval egyezik a mongol: szünü-kü (szűn-ni); török: szön-mek (szűn-ni); és a latin: desinit szóban: sinit (enged)
tarló	tarró, talló, torró, tolló, taró alakban is; jelentése: szántó föld, vetés; aratott, szalma	kun: tarlov = szántó föld; oszmán és más nyelvek: tarla = szántó föld, megmunkált föld; egyéb nyelveken ezekhez hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: tari- = bevetni, megmunkálni a földet; mandzsu: tari- = u.a. a felhozott magyar és törökségi szójelentésekkel ellentétben a magyar: tarló az aratás utáni szántó földet jelenti! a törökségi és különösen a mongol, mandzsu szavak a magyar: (fel)tör-rel rokonok értelemre; ahogy a magyar: tar-ló szó is tarló = tar-ol-ó; oszmán: tarla (szántó föld); mongol-kalmük: tarja, tarjan (gabona, szántó föld); csagatáj: tarik (szántó föld)

tengér	t�ng�r alakban is	<p>ujgur: t�ngiz = tenger; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: tenγis = beltenger</p> <p>tem-, t�m- = nagy, rendkívüli terjedelem; tem-eg-er = tenger, a könnyebb kiejthet�s�g kedv�ert; többé-kevésbé egyeznek vele: mongol: tengiz (nagy t�, tenger); mandzsu: tenggin; csagatáj: tengiz; oszmán: deŋiz</p> <p>megfelelője egyéb nyelven: oszét: [dendzyz] {dendzs�z} (= tenger)</p>
teve		<p>ujgur: t�� = teve; oszmán: deve = u.a.; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: temeyen = u.a.;</p> <p>mandzsu: temen = u.a.; gold: t�ime = u.a.; szolon: temu�e = u.a. megvan a szerbben (deva) �s az alb�nban (deve) is (az oszm�nb�l), de a magyar teve a t-je miatt régi jövevényszó egyezik vele a török: deve; csagatáj: tive; mandzsu: temen; mongol: temegen; és török-tatár átvételből a szláv: tyava</p> <p>megfelelője egyéb nyelven: oszét: [tewa] (= teve)</p>
t�m�ny, t�m�ny	a régi nyelvben: t�m�ny-ezer = sokezer	<p>�t�r�k és ujjur: t�m�n = tízezer; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: t�men = tízezer, határozatlan s�z�m; mandzsu: tumen = u.a.; egyéb tunguz-féle nyelveken hasonló szavak azonos jelentéssel</p> <p>perzsa és arab: th�m�n (tízezer, határozatlan sokaság) amennyiben hadsereggel kapcsolatos s�z�, �gy olyan sztyeppe kult�rs�z�, ami eldönthetetlen, hogy melyik nyelvből ered; az arab és perzsa megfelelőket szintén vizsgálni kellene</p>
�n�	ine, in�, in� alakban is; jelentése: fiatal tehén	<p>ujgur és más nyelvek: in�k = tehén; egyéb nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: �nijen, �nije = tehén, �sz�; burját megfelelője is van; mandzsu: unijen = tehén</p> <p>�n� = �sz� = �zeked�sre alkalmas fiatal tehén; egyeznek vele a kalmuk: �n� (tehén); mongol: �nigen, �nije, �nijen, énje, �njen (tehén, �sz�); mandzsu: unijen, ihan (tehén); csuvas: in� (tehén) �s oszmán: inek (tehén)</p>

6.) Egyes szavaknak finnugor, szláv vagy más nyelvekben is vannak megfelelői

Az alábbi szavaknál is kérdéses a török eredet, hiszen nem „altaji” nyelvekben is megtalálhatjuk őket.

agár	vadászkutya	baraba dialektus és kirkiz: igär = vadászkutya, kutya; más nyelveken hasonló alakú és azonos vagy hasonló jelentésű szavak szláv és kaukázusi nyelvekben is van hasonló szó ag = görbülés, meghajlás, mint a sebesen futó kutyánál latin: acer; magyar: ugor; szláv: ogár, ogáru, eher; török: zaghyr, hellén: ἄγρα = vadászat; szanszkrit: csar
alma		oszmán: äлма, alma = alma; többi török nyelvben: alma = u.a.; mongol: alima = u.a.; iráni jövevényszóként magyarázzák a török alakot, vö. szanszkrit: amlá- = savanyú egyezik vele: csuvas: olma, latin: malum, hellén: μήλον; török-tatár: elma, alma; finn: omena
arat		oszmán: ora- = arat; más nyelveken hasonló alakú szavak, azonos jelentéssel kétséges egybevetés, fel kellene tételezni, hogy az átadó török nyelvben a tőszótagban a- volt; a magyar szónak a votjában is van megfelelője a szó alapja a metszésre vonatkozik: irt, ort; ar-; egyeznek vele: héber: ara; arab: areja; német: ernten; svéd: år; latin: arare
árok	árúk, árk változatokban is	oszmán: ark, arg = árok; más nyelvekben más alakokban is, azonos jelentéssel szláv nyelvekben is megvan, pl. cseh: járek ár-ok; a metszést, vágást jelentő: ár- rokona az ir-, or-
bika		ótörök: buka = bika, más nyelveken azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: buxa = bika, mandzsu: buxa = juhhal rokon állatfajta szláv jövevényszó is lehet, ószláv: byкъ, stb. öklelőssége miatt: bökö; vagy hangja miatt: bégő, böggő; számos nyelven vannak rokonai, latin: vacca, vagio, mugio; hellén: μύκω, βοϊκός; német: mucken; szanszkrit: bukk (bég, bögg); továbbá az ajakhang elhagyásával: szanszkrit: ghu (bögg), ukszan (ökör), török: öküs, magyar: ökör; német: Ochs; mongol: uker, stb.
borjú		oszmán: buzađı = vadállat kicsinye, borjú, bárány; más nyelveken hasonló alakú, borjú jelentésű szavak; csuvas: p̄ru, pru = borjú; mongol: biraγu = kétéves marha; kalmuk: biro = szarvasmarha, ökör Munkácsi Bernát a török-mongol alakokat iráni eredetűnek magyarázza: avesztai: pasu és szanszkrit: paču = marha, főként fiatal marha bor-j-ú; eredete: bar- = mozgás, járás, forgás (mint a barangol, barkácsol, barom szavakban) egyéb megfelelői: akkád: būru = borjú; hindi: bachhia {bacshia} = borjú
bors	fűszer(növény)	oszmán, csagatáj: burđ, borđ = bors; ujjur és csagatáj: muruđ = u.a.; más nyelveken hasonló alakú szavak Munkácsi Bernát szerint az iránság területéről való: szanszkrit: mariča- = bors(cserje) vagy gömbölyűségéről kapta a nevét és rokon vele a borsó; vagy csípős ízéről és rokon vele a bor (szeszes ital) és birs szó; hasonlít rá: hellén: πιπερίς; latin: piper; német: Pfeffer; lengyel: pieprz, stb.

bű, bölcs	bőcs alakban is a bölcs szó	oszmán: böğü, büjü, bogu = bű; büjüzü = boszorkány, varázsló; más nyelveken azonos vagy hasonló alakú és jelentésű szavak; mongol: büge = sámán, varázsló; kalmük és burját: bö = varázsló Munkácsi Bernát magyarázata szerint a magyar: bölcs (= bőcs) a török: böğü (= varázslat) + -či (= -cs képző) szavakból van szerkesztve; ez a magyarázat elfogadhatatlan bű = bámulási, csodálkozási; bá hasonmása; bölcs = bel-cs azaz a dolgok belsejével foglalkozó, belsejébe ható, belelátó; vagy bű-öl-cs = bűvölcs = bűvös dolgokhoz értő; török: bil- = tudni, jósolni; hasonló jelentésű a szláv: wolchu (mágus); amennyiben tudósságra vonatkozik, a finn: welho és török: billit (tudó, értő); a bőcs alakhoz hasonlít a szanszkrit: budh (tud), budhasz (tudós, bölcs)
csavar	csafar alakban is	csagatáj: čawur- = csavarni; baraba dialektus: tsūr- = körbefordulni; más nyelveken ezekkel hasonló alakú és azonos vagy hasonló jelentésű szavak csav- = csa- = félrehajlás; rokon hozzá: török: csevir-mek = fordulni; hasonló a szanszkrit: dhvar, dharv; latin: torqueo; hellén: θραύω; német: drehen, stb.
csöpü	csepő, csöppő, csüpü, csüppő, csöppü, csüpü alakban is	kazani tatár: čübek = csepü, rongy; más nyelveken hasonló alakú szavak csepü vagy rongy értelemmel sűrű szálas részekből álló testhez hasonló: gyöp, gyepü, gyap, gyapju szavak rokona; rokon vele a török: üsztüpi; latin: stupa; olasz: stoppa; finn: töppy, tappura; és általánosabb értelemben a szanszkrit: sztúpasz (domb)
csiger	csengér, csengér, csügör alakban is; jelentése: seprőbor	kun: čager = bor; más nyelveken hasonló alakú, azonos jelentésű szavak megvan az oroszban is: чегирь {csegir} = kaukázusi bor; kaukázusi nyelvekben: čäghir, stb. alakban rokon a csikar, csigár szókkal, mert végsajtolás (kicsikarás) eredménye; hasonló a német: Zieger = savó; francia: cidre; angol: cider; hellén: σίκερα = alma- vagy gyümölcs-bor
csóka		kazáni tatár: čäükä = csóka; más nyelveken hasonló alakú és azonos vagy hasonló jelentésű szavak szláv nyelvekben is megvan ez a szó, pl. ószlovén: čavka = csóka; oláh: ceucă, ciocă, ciucă = sirály; albán: tšafke = sirály az oláh alakok a szláv: šilka = sirály szónak (is?) megfelelői csók-a = csáv-og-a = csáv-og-ó; hangutánzó szó, a csókárról mondják, hogy csávog; egyezik vele a francia: choucas; német tájdivatos: Kauke; török: csauka; román: cioka; szanszkrit: kakasz; szláv: tsavka, kavka; finn: hakkinen egyéb nyelveken: csecsen: човка {csovka} = csóka; grúz: čka [tʃ'k'ɑ] = csóka; óír: các, caóc {kák, kók} = csóka
dara	dera, dere alakban is	teleuti tatár, kumandu dialektus : tarayan, tarān, taran = köles; más nyelveken hasonló alakú, azonos vagy hasonló jelentésű szavak dar- = törés, zúzás, morzsolás; rokona a: tör-, tar- és a szanszkrit: dar, dár, tarh, latin: terit, stb. a magyarban a tör- kiterjedt szóbokrához tartozik
ér, érdék, érint, érik, érték, érik	közös tövük: ér-	oszmán és csagatáj: er-, ir- = érkező; más nyelveken azonos vagy hasonló alakú szavak a magyar szavakhoz hasonló jelentésekkel a magyar: ér- gazdag alak- és jelentésfejléményei inkább ősrökönsságra utalnak és nem kölcsönvételekre; megfelelői a finnugorságból nem mutathatók ki ősrökönsság! ér = menés, jutás, folyás; vonal, út, amin halad, jut, folyik; azonos vele a szanszkrit: ar, ár (megy, ér), ri, rí (folyik, fut); latin: rivus; perzsa: resz-íden (érkezni, jönni); német: rinnen; stb.; a török: er-mek a magyar: ér-ni több jelentésével is bír (ér-kezik, ér-int, ér-ik)

érdem	érdelm, erdem, írdem alakban is	ótörök: ärdäm = férfiasság, erény, érdem, pompás, vitéz; ujgur nyelven ugyanez a szó azonos vagy hasonló jelentésekkel; kun: erdem = érdem; mongol és kalmuk: erdem = ügyesség, cím, minőség, érdem, erény, tudás, bölcsesség; mandzsu: erdemu = erény, képesség, jóság, érdem a magyar: érdem szót az ér- szóból származtatják, ennek ellenére nem lehet véletlen a teljes alaki és jelentésbeli egyezés az idézett alakokkal Bizonyára itt is ősrakonságról és nem átvételről lehet szó.
erő		ótörök: ärk = erő; ärkli, ärklig = erős; más nyelveken hasonló hangalakú és azonos vagy hasonló jelentésű szavak is; mongol és kalmuk: erke = erő rokonok vele a hellén: ἔρωή, ἔργον; latin: vir(es), virtus; szanszkrit: vír, vids, vrids, úrds (erős lenni); zend: arsz, eres, ereds, erezu; stb. Megvizsgálva az itt és fentebb az ér- és az érdem-nél felhozott szavak jelentéseit az látszik, hogy a magyar: erő is az ér-rokonságába tartozik.
gyász	jász alakban is	ujgur: jas = kár, gyász; oszmán, csagatáj: jas = sírás, panasz, gyász; baskír: žaz = szomorúság, búbánat arab: jees = reménytelenség, kétségbeesés jaj-ász = siránkozás, jajgatás; török nyelven hasonló értelemmel: jász; hellénben: γόος
gyáva		ujgur: jaba = haszontalan, értéktelen, értelmetlen; más nyelveken ezzel azonos vagy hasonló hangalakú és jelentésű szavak is perzsa: jave = hiábavaló, üres gyáva = gyám-va = gyámoltani való; egyezik vele a héber: gyávát
gyékény	gyekény, gyökény, gyíkény, dékény, gyikény alakban is	csagatáj: jākän = gyékény; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: žiγesun = nád, cukornád gyék- = fedő, takaró; rokonai: dug, tok, tak- (mint takar), latin: tego; hellén: στέγω; szanszkrit: tvacs (födöz, takar); német: decken, Dach; perzsa: tak; dán: tag; angol: (to) deck; stb.
gyertya	gyërta, gyërgya, gyërcsa, györtya, gyírtya, gyortya, gyurtya alakban is	alapszó: köztörök: jar-, jarj-, jaru- = világos lenni; jarjt-, jarut- = világítani gyer- = gër- = fellobbanás, gyulladás; a gyertya szóval rokon a német: Kerze, ónémet: gerda, kerzi; svéd: kerta; francia: cierge
gyöngy		ótörök: inčü = gyöngy; kun: ingču = ékkő; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel göm-gy, gön-gy = gömbölyűség, lágyítva: gyöm-gy, gyön-gy = lágytság, finomság is; rokon vele a latin: gemma; török: indsü; csagatáj: üncsü állítólag kínai eredetű szó, mandarin kínai: zhēnzhū {zsēnzsū} = gyöngy; japán: shinju {sindzsu} = u.a.; koreai: jinju [cin.ɟu] {tyingyu} = u.a.; orosz, erza és mari: žémčug = u.a.; oszét: дзындз [зунз] = u.a.
hír	hér alakban is	oszmán, csagatáj: χaber = hír; más nyelveken is hasonló alakú szavak hír jelentéssel arab: χaber = vélemény, újság, bejelentés, történet, elbeszélés hí = nevezés, nyelven hordozás szóból a fentebbi négy sor összevetése magáért beszél!
ínt	ímt alakban is; jelentése: ínt, figyelmeztet	alapszó: altaji tatár és más nyelveken: im = kézzel mutatott szám; tulajdoni szám háziállatok fülében; mongol: imne- = pislant-, bólint- Budenz József szerint eredeti finnugor szó, az ingerkedik és emel szavak rokona i- = mozgás, menés, haladás; in- = mozgás, mint az inog, indul, stb. szavakban

író	jelentése: a megköpült tejfől savanyú leve	ujgur és más nyelvekben: airan = erjesztett tehéntejből készült ital; kazáni tatár: äirän és más nyelveken hasonló alakú szavak = író; mongol és kalmük: airak = erjesztett tej, kumis a kenőcsöt jelentő ír-ből származik, azonos vele a hellén: όρός, όρρός szó
kantár	gantár, këntár alakban is	oszmán: kantarma = rövid gyeplő, amivel a ló fejét magasan tartják, amikor inni viszik; csagatáj: kantar = kantár; mongol: χantar = gyeplőt feszesre húzni és a nyereggombot megerősíteni talán csak újabban, szláv réven került oszmán jövevényszó kam-, kan- = görbülés; rokon vele a latin: camus; török: kantar (kamó, kampó, mérleg), kantarma (kantár); megvan a szláv nyelvekben is
kecske		oszmán és más nyelvek: kăči = kecske; egyéb nyelveken is hasonló alakú szavak kecs-, kecz- = élénk, könnyű mozgás, kacz- = u.a.; a kecske, keczke szóval rokon a török: kecsi; német: Zicke, Ziege és Geiss, Gemse egyéb nyelveken: újjörög: κατσίκα (anyakecske), κατσίκι (gida) a törökből; szláv nyelveken: kozá = kecske; lett: kaza = kecske az oroszból; grúz: košíki = egy éves kecske az őrmény: k'ős = bakkecske szóból
kender	kendör alakban is	ujgur és más nyelvek: kändir = kender; egyéb nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel talán kend- = hánt, mert hántani való; lásd: hám, ing; a ken-nel azonos a török: kenevir; hellén: κάναβις, κάναβος; latin: cannabis; német: Hanf; szláv: konopa; arab: kunnep; stb. szók kan-, kun-, han-, ken- gyöke; a kender szóval megegyezik a mongol: kindur, kindsur; uigur és török: kendir
kép	kip, kíp alakban is	ujgur: kep = alak, kép; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: keb = alak, minta; burját: χep = forma gömbnek kép = valamit vagy valamire mutató, valamit külsőleg eltüntető, valaminek a hasonmása; szűkebb értelemben az arc, és így rokon vele a magyar: koponya; latin: caput; hellén: κεφαλή; német: Kopf, Haupt; és általánosabb értelemben a finn: kaapa (minta), kuva (kép); lapp: kov, gov
kepe		kazáni tatár: kübä = kis rakás széna; sor: kobu = kéve; más nyelvekben ezekhez hasonló alakú és jelentésű szavak kep- = kup-, mint kupac; kepe, kéve latinul: capetia és ez egynek látszik a magyar: kepe, kupac szavakkal; finnül: kavia, kavet (kepe), kupo (kéve)
kés-ik		altaji tatár: kečik- = késik; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel kés- = járás, menés, mozgás; igen közel rokon hozzá a perzsa: khéz-ídan, khaz-ídan (későn, lassan menni, mászni, csúszni, elcsúszni); a törökben: gics, geccs = késő, geccs-mek (kelni, menni, múlni) szerb-horvát: kàsan = késő, bolgárban is megvan ez a szó
kín		ujgur: kjiin = kín; oszmán és csagatáj: kijn = kín; más nyelvekben ezekkel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel rokon az in- gyökkel (inog, stb. szóban); törökben: kin (gyűlölet, ellenségeskedés, bosszú); perzsában: khím (seb), khímsáh (bú, nyomor)
kis	küs, kicsi, kicsiny alakban is	ótörök: kičiy = kicsi; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel ki- = -ke kicsinyítő képzővel, ki- (mint kis, kicsi), kü- (mint küsded), ke- (mint kevés, keskeny) alakban is használatos; idegen nyelvekben közel áll hozzá a török: kicsi, kücsük; perzsa: kihcse; héber: katán; finn: itset (pici); kis szóval egyezik a perzsa: kih perzsa: kučak, kuček szintén kicsi jelentésű; maláj: kecil (kicsi); hindi: choṭā [tʃʰo'ʈa] (kicsi); szingaléz: kuḍā (kicsi)

kobak	kabak, kobag alakban is; jelentése: lopótök, koponya	kun: cabuc = tök; oszmán és más nyelvek: kabak = tök kob-, kop- = gömbölyű; kobak a törökben: kabak megfelelői egyéb nyelvekben: japán: kabocha (sütőtök); koreai: hobak (sütőtök); szanszkrit: kapāla (koponya); latin: caput (fej); német: Haupt (fő-), Kopf (fej); ógörög: κεφαλή [kephalé] (fej)
komló	kompló alakban is	kazani tatár és csagatáj: kolmak = komló; baskír: kumalak = u.a.; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel a törökségből átkerült több finnugor nyelvbe is, a finn: humala az óészaki: humli, humall-ból, a középlelatin: humulus, óbolgár: chmely szavakat keleti finn és tatár (?) jövevényszavaknak magyarázták kom-, gom- = gömbölyű; komló = gomolyodó; latin: humulus; mongol: kumelak; finn: humala; dán: humle; perzsa: himel; stb.
koporsó	koporsu, kaparsó alakban is	oszmán: kubur = tok; burok, cső, vezeték; más nyelveken hasonló alakú szavak, azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: χαγурцак = láda, ládika, koporsó kop-, kob- = burok; héberül: kéver; arab-török: kabr; szíriai: kaburo; etiópiai: geberte = sír egyéb megfelelői: grúz: қубо (koporsó); ógyházi szláv: kovičegŭ (koporsó) és délszláv nyelveken hasonló szavak állítólag török nyelvekből; közép-mongol: qayurčay (koporsó); mongol: huurtsag (koporsó)
korom		kun: kurum = korom; más nyelveken ezzel azonos vagy hasonló alakú szavak legközelebb áll hozzá a török: kurum; ugyancsak törökben: kara (fekete), kömür (szén); szláv nyelvekben is van: kour, kúr szó a szó rokonsága egyéb nyelvekben: héber: šakhor, škhora (fekete); marokkói arab: kḥāl (fekete); szlovén: črn (fekete), más szláv nyelveken ugyanebben vagy hasonló alakban; mongol: har (fekete); tamil: karuppu (fekete); japán: kuro (fekete); hindi: kālā (fekete)
kút		ujgur: kuduḡ = kút; oszmán: kuju; más nyelveken ezekkel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: хутдук, худук = kút; kalmük, burját és tunguz megfelelői is vannak; mandzsu: хоцин = kút az idézett török-mongol szócsoporthoz a szanszkrit: khatá- = ásott, gödör, kút szó átvételének tartják, de ez a -j- ~ -d- < -*ḡ- hangfejlődést nem magyarázza meg a kút mint forrás eredeti értelmében rokon a kuckó és sut szavakkal, minthogy az ily kutacskák kis zugot, völgyecskét képeznek
or, orv	jelentése: tolvaj	ujgur: oyrj = tolvaj; szojoti dialektus: ör; más nyelveken hasonló alakú szavak, azonos jelentéssel or- = erőszakos elmozdítás, mint az: oroz, oroszán szavakban; az elvitel fogalmával áll viszonyban a magyar: hord; hellén: φωρ, (φέρω); latin: fur (fero); or-t jelentenek a finn: wor, wora; török: oghrı, orı
oroszlán	oroszlány alakban is	ujgur, oszmán és más nyelvek: arslan, aslan = oroszlán; egyéb nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol és mandzsu: arsalan = oroszlán az oroz = ragadozó szóból ered, vagy az ordít szóval rokon; a perzsa, mongol és török nyelvben: arslán; a mandzsuban: arszalan; héberül: ari egyéb nyelvekben: adige: āstān (oroszlán) állítólag a törökből; erza: arylan (oroszlán); akkád: aria (oroszlán); örmény: arȳuc, óörmény: ariwc (oroszlán)
őr-	az őről szóban	ujgur: ävür-, äbür- = (el)fordítani; malo-karacskini csuvas : ar- = őrlőni; más nyelveken ezekhez hasonló alakú és azonos vagy hasonló jelentésű szavak őr-, ör- = forgás, keringés; csagatáj nyelven: orüt-mek (őröl) egyéb nyelvekben: sumér: ʾR, ʾR-ʾR = (mozsárban) megtörni, szétmorzsolni; ARĀ = őrlőni; de szinte mindegyik eurázsiai nyelvben találunk hasonló szavakat!

sár	sárga; sárog (sárik, sárig alakban is); jelentése: sápadt, sárga	<p>ujgur: sarjy = sárga; oszmán: sarj = sárga, szőke, fakó; más nyelveken ezekkel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: šira, šara = sárga, epe, gyomorsav; šira- = sárgítani; burját és kalmük megfelelője is van; mandzsu: šara- = fehéredni, fehéríteni</p> <p>a sár- talán az elszáradt növényi szár színére utal; sárga = sár-og-a; törökül: szári; szanszkrit: gauró; mongol: sira (sárga), sirga (fakósárga)</p> <p>egyéb nyelvekben: perzsa: zard (sárga, fakó); kurd: zer (sárga); sumér és akkád: SIG₇ {szig} (sárga)</p>
sar	jelentése: sár, mocsár	<p>kun: saz = sár; oszmán: saz = nádcső, szittyó (növény); kazani tatár: saz = mocsár, sás; más nyelveken ezzel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: šaruk = maradék</p> <p>csagatáj: csar (sár, piszok); török: csirkîn (piszkos, csúnya); perzsa: khar, khara (üledék, iszap); szanszkrit: szaram, szarasz (víz), szarit (folyó)</p> <p>Lásd még: tamil: čēru (sár).</p> <p>Nem lehet nem észrevenni a sárga és egyéb szavakban megbújó sár-ral való összefüggést: a magyar szó esetében „nedves, fényes valami” lehet az alapjelentés.</p>
sátor		<p>ujgur: čadjr = sátor; kirgiz: šatjr = kunyhó, ágyfüggöny; más nyelvekben ezekkel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel</p> <p>régi perzsa jövevényszó lehet; perzsa: čatr, čitr, šitr = sátor, függöny, lepel, napernyő</p> <p>sát- = beborít; rokon a söt- (sötét), süt- (lesüti a szemét) gyökökkel; szintén rokon vele a szanszkrit: cshád (födöz, takar); talán rokon a német: Schatten (árnyék); görög: σκιά (árnyék), σκιάζ (ernyőfedél), σκοτία (sötétség); az egész szóval egyezik a perzsa: csádar; török: csatur, csadîr (pavilon, sátor); héberben: szátar (födni); kalmük: szöder és mongol szegüder (árnyék)</p> <p>más forrás szerint állítólag a török nyelvekből származik a perzsa: čâdor (sátor, csador); orosz: šatjór (sátor); szerb-horvát: šator (sátor); pandzsábi: čâdor (csador, takaró, ágyhuzat)</p>
sépër-	sépör-, söpör- alakban is	<p>oszmán és csagatáj: süpür- = seperni; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: šigür = vesszőseprű</p> <p>söp-, söp- = hangutánzó; a seper arabul: szafara; törökül: szüpür-mek</p> <p>egyéb nyelvekben: örmény: srbel [sər'pʰel] (tisztítani); latin: scōpae (seprű), innen spanyol: escobar (seperni), ír: scuab (seperni)</p>
serke	sörke alakban is	<p>oszmán: sirke = serke, bolhapete, poloska; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel</p> <p>finnugor nyelvekben is van megfelelője anélkül, hogy jövevényszónak lehetne tekinteni</p> <p>tehát Gombocz Zoltán sugallja a fenti szavak ősrökonságát</p> <p>ser- = seregesen tenyésző voltárol; vagy a fiatal növényre, csírázásra vonatkozik, mint: serdül; törökül: szirke; lapp: csurosz; mordvin: šarhka; stb.</p>
sima, síma		<p>ujgur: šiba = sima; csagatáj: šima, šiba = sima, ép, legyalult; más nyelveken azonos vagy hasonló szavak azonos jelentéssel</p> <p>eredeti magyar szó a sim-ik = csúszik, csuszamlík alapszóból, csak hogy a törökségi szavakkal való egyezés sem tekinthető véletlennek</p> <p>újabb ősrökonság!</p> <p>sí-, si- = csúzás, könnyű menetel</p>

szakál, szakáll		<p>ujgur: saǧal = szakáll; más nyelvekben ezzel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: saǧal = szakáll; burját és kalmük megfelelője is van; mandzsu: salu = szakáll szaka = toka; szakál = tokaszőrzet; egyezik vele az ujjur, török, tatár: szakal; mongol: szakhal; volgai finn: sakal, sakala; héber: zakan; arab: dakan az adige: žāk'ă (szakáll); abház: ā-žāḳā (szakáll) és más kaukázusi nyelvekben lévő hasonló szavak állítólag cserkesz eredetűek, elemezve: žă (száj) + čă (farok)</p>
szám		<p>ótörök: san = szám; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel sza-, sze- = szétmetél, feloszt; csagatáj nyelven: szan; mind hangban mind értelemben rokonítható vele a szanszkrit: sam-; görög: σὺν- = együtt, -val, -vel; német: samm- (sammeln, sammt) egyéb nyelvekben: kínai: shùnmù (szám, számítás); hindi: samkhyā (szám, számítás)</p>
szék		<p>oszmán: seki = megemelt hely, ahová ülni lehet, pad, emelvény; más nyelvekben hasonló alakú szavak hasonló jelentéssel furcsa feltételezés olyan népek nyelvéből vetetni át ezt a szót, akiknek többsége hagyományosan nem használ széket, egy olyan nyelvbe, ahol a szék szónak kiterjedt jelentése van (ülőhely, állvány, székhely, telep, testület, stb.) sze-ek, sza-ek = szék = szállás, megszállás, ahol megtelepedünk; egyezik vele a török: szeki (magasított ülőeszköz, pad, stb.); perzsa: szaku, szóku; mongol: szago-khu (leülni, székelni), szeöke (hordszék); arab: szeken (szék, székhely); távolabbról a latin: sca-mnum és török: iszk-emle szó törzse egyéb nyelvekben: japán: seki {szeki} (ülőhely)</p>
szél	légmozgás értelemben	<p>kun: yel = szél; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; csuvas: síl = szél sz-, s- = sebesség, sietés sziszegő vagy suhogó hangja; a szél szó rokona a magyar: száll szó és a mongol: szalkin (szél) egyéb nyelvekben: jakut: tial (szél); finn: tuuli és ész: tuul (szél); a mongol szó helyesen: szalhi</p>
szirt	nyakszirt, sziklaszirt	<p>kun: sirt = hát, hátgerinc; oszmán és nogáj: sjirt = hátgerinc, hegygerinc; más nyelvekben is hasonló alakú szavak azonos jelentéssel több törökségi nyelvben ez a szó vagy csak hátgerincet, vagy csak hegygerincet jelent, ezért kérdéses, hogy a törökségi nyelveknek ez eredeti szava-e, vagy átvétel más nyelvből szir- = magas, emelkedett, kidudorodó, mint a szar- (szaru), tar- (tarkó), tor- (torlik) szavak gyökei; a szirt szóval egyezik a latin: sirtis; a törökben pedig: szirt = hát</p>
szór	szórni, hinteni	<p>oszmán: sawur- = szóró; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel sza-, sze- = távolodásra vonatkozik, mint a: ta-, to-, té-; szór = sza-or = tömeg részeit egymástól távolítja; hasonlók hozzá az arab és héber: záráh (szór); csagatáj és oszmán: szour-mak; osztják: széren (szóró lapát); latin: sero; stb.</p>
szök-ik, szök		<p>ujgur: sek- = menekülni, elszökni; csagatáj: sek- = ugrani; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak, azonos jelentéssel rokon hozzá az ujjur: szek-mek (szök-ni, odább ugrani); csagatáj: szek-mek (átugrani), sziken-mek (szökken-ni, ugrándozi); lapp: čäkke- (elszökni); szanszkrit: szkad; görög: σκάζω; latin: scando; szláv: szkác</p>
tar	jelentése: kopasz, csupasz	<p>csagatáj és más nyelvek: taz = ledörzsölt, szőrtelen; mongol: taraxai = pihe, rühösség; tunguz: taraka = kopaszfejú ez a szó gyökként megvan a jakut: taragai (kopasz) szóban és a perzsa: tar-ás-ídan (tar-ol-ni, borotvál-ni) igében is</p>

teker		oszmán és kirgiz: dävir- = csavar-, fordít-; csagatáj: tekrü- = u.a.; csuvas nyelvjárásokban hasonló szavak fordítani jelentéssel; mongol: tekeri- = megfordítani tek- = körös irányban saját tengelye körüli forgatás; teke: rokon vele a: tők; valószínűleg egy eredetű a beborításra vonatkozó: tak-ar, tok, tek-enő, teg-ez szókkal; a teker szóval azonos a mongol: tegere-kü (teker); rokonok vele a csagatáj: tekir (teke, kör), tigre, tegre (kör), tekre (körül), stb.; finn: kääri- (teker-ni, beteker-ni), käärehe (tekercs); gyökben egyezik vele a perzsa: tákh-tan (tekerni)
tiló	tilu alakban is	kazáni tatár: talkê = tiló; csuvas: tjlê = kendertiló; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: talki = kender tiloló hely, stb.; mandzsu: talgi- = cserezni Miklosich Ferenc tévesen szláv jövevényszóknak magyarázta til- = tal-, tol-; tiló = taló, toló; csuvas nyelven: tíla (tiló); csagatáj: til-mak (törni, darabolni), tilim (darab); oszmán: dīlim (darab); francia: till-er (tilol-ni), tillotte (tiló) ez a szó a magyar: tör- szócsaládjával rokon
tinó	tinu, tina alakban is; jelentése: fiatal ökr	oszmán: dana = borjú; csagatáj és más nyelvek: tana = fiatal tehén; egyéb nyelveken: kétéves tehén avesztai: daenu- = tehén; szanszkrit: dhenú = u.a.; a magyar: tinó közvetlenül török: *tanak-ból a felhozott avesztai és szanszkrit szavak láthatóan közelebb állnak a magyar szóhoz; bár ezek is a török szavakkal együtt nem ökröt, hanem tehenet jelentenek!
túzok		csagatáj: togdak, tojdkak = tűzok; más nyelveken hasonló alakú szavak tűzok jelentéssel; mongol: toɣodak, toɣodok = tűzok szláv nyelven: tűz, kicsinyítve: tűzek egyéb nyelvekben: avar (kaukázusi nyelv): dabadah (tűzok); orosz: dudák (tűzok) A tűzok neve szerintem hangutánzó szó, a madár hangja olyasmi, mint az itt fent említett: togdak, dabadah, dudák, stb.
tűr-	eltűr, elvisel értelemben	kun: töz- = (el)tűrni, más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol és kalmük: türe- = legyengült lenni (éhségtől vagy szenvedéstől) mongol: türe-kü (szenvedéstől, hiánytól nagyon elgyengült lenni); cseremis: turk-(em) (tűrni, elszerveneni) a szó valódi rokonságára mutatnak: latin: dur- (kemény), toler-(tűr-); bolgár: trája (tűrni)
tyúk	tik, tyik alakban is	ujgur: taɣu = tyúk; oszmán: tauk = u.a.; más nyelveken azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: takja = tyúk; kalmük: takā = u.a.; mandzsu és gold: čoko = u.a.; orocson és tunguz nyelvekben is van megfelelője toj-ó-k = tyúk; mongol: takja (tyúk); oszmán és csagatáj: tauk, touk (tyúk) lásd még: ír és skót: cearc [carʲk] {tyark} (= tyúk)
zerge		csagatáj: serke = herélt kecskebak; kirgiz: serke, serge = kétéves kecskebak; teleuti tatár: serke = hároméves kecskebak; mongol: serɣe = herélt kecskebak a magyar: zerge szóra nincsen régi adat, először 1801-ben fordul elő ha nem volt meg ez a szó, akkor hogyan lehet régi átvétel? régí íróknál: zeri és zerna alakban is előfordul; mongolul: zegere, zegeren, dzegere, dzegeren (zerge) lásd még: orosz: цэрна {szérna} (= zerge), más szláv nyelvekben is van megfelelője

7.) A szóvégződés miatt a törökségi szavak egy része mintha a magyarnál későbbi keletkezésű lenne

Van néhány szó, ahol az egyeztetésnél a török alakok **-k** végűek, a magyar és néha a csuvas, vagy a nem török nyelvekbeni megfelelők viszont nem. Ezek átvételénél egyes esetekben vagy több nyelv beszélői is nagyon odafigyeltek, hogy ne „törökös” alakot válasszanak; vagy a török nyelvek merítkeztek már meglévő forrásból, saját nyelvükhöz igazítva a szót. Én az utóbbit tartom elképzelhetőbbnek.

apró	opro alakban is	csagatáj: oprak = apró; más nyelveken hasonló alakú szavak hasonló jelentéssel apr-ó; apr-: egyezik vele a héber: áfár (por); hellén: ἄβρα (apró leány); szanszkrit: bhara (széttör), és mar, mard (tör); német: morsch, mürbe; török: váfir (sok), stb.
borsó		oszmán: burčak = bükköny, anatri csuvas: pórza = borsó, más nyelveken hasonló alakú és hasonló vagy azonos jelentésű szavak; mongol: burcak = borsó, lóbab, bab bor- = valami gömbölyű; közelebb rokon vele: mongol: burcza, burczak; perzsa: burcsak, burdsak; és a tájdivatos bossó-val a latin: pisum
borz		oszmán: porsuk = borz, más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; csuvas: porš, porêš, purêš = borz; talán ide tartozik a mongol: borki = idős borz a magyar szó képzőtlen török alakot tükrözött, lásd a csuvas megfelelőket A csuvas itt láthatóan eltér a (köz)török nyelvektől: hiányzik a -k ! A szláv nyelvekben török jövevényszóként megvan, pl. lengyel: borsuk. Szerintem az asztal mellett ülő nyelvészek nem hallották még a védekező borz mély, morgó: borsz!, morsz! -szerű hangját. Én már igen és meggyőződésem, hogy az állat valójában erről kapta a nevét. Ha ez igaz, akkor a szó rokon a bosszú, boszorkány, stb. szavakban megbújó bosz-, bossz- indulatszóval.
bögöly	bégéj, bögü alakban is	oszmán: bükelik = barmokat csipkedő légy; más nyelveken ezzel rokon alakú és azonos vagy rokon jelentésű szavak a magyarból eredeztethető: bök + -öly = bökő, csípő
bölcső	bőcső alakban is	oszmán: beşik, más nyelveken azonos vagy hasonló alakú és jelentésű szavak a bölcső alak l-je járulékhangzó böl- = bill-; billcső, billegő; rokon vele a francia: berceau, mely a bercer (ringat) szóból ered; hasonló a török: besik Amint látható, az -l- mégsem járulékhangzó, csak akkor a török származtatás megoldó!
csipa		oszmán: čapak = csipa a magyar szó csak képzőtlen török szóalaknak felelne meg Ezt a beismerést vártam volna a táblázat többi szavánál is! csip- = csep-, mint csepeg, cseppen megfelelői más nyelveken: olasz: cispa = csipa; újgörög: τσίμπλα {tszímpla} = csipa
gyűrű	gyirő, gyérő, gyűrő alakban is	kun: juzuk = gyűrű; oszmán, csagatáj: jüzük = (ujj)gyűrű; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel Lásd a magyar: kör, győr szavak rokonságát; a török nyelvekben szűkebb a jelentése. gyűr-, gyür- = kör; a gyűrű szóval rokon a hellén: γύρος; latin: gyurus; török: jüzük; magyar: kör; stb.
gyűszű	gyüsző, gyísző, dészű, dészű alakban is	oszmán: jüksük, jüsük; és jakut: sütük = gyűszű gyüsz-ő = tüz-ő, tűz-ő; hangban rokon a török: jüzük (kör) és jüksük (varrógyűszű)
karó		ujgur és más nyelvekben: kazik = karó kar- = támasztékul szolgáló korlát, rúd, stb. de a karó címszónál ez áll: ar- = metszés, szúrás, más testekbe behatolás; előtéttel: ch-ar-ó

orsó	órsó, ossó, óssó, arsó, assó, ersó alakban is	csagatáj: určuk = orsó; más nyelveken azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel or-, ör-, ér- = forgás, kerekesség, kerekdedség
sarú	jelentése: cipő (saru alakban rövid u-val ismert magyar szó lenne!)	oszmán: čarjk = a parasztlak durva cipőanyaga; csagatáj: čaruk = u.a.; karakirgiz: čarjk = lábra kötött bőrdarab sar-u, sar- mint a sark szóban; saru = száru, a lábszárra felnyúló, száras lábbeli; török és csagatáj nyelven: csarug, csarig (saru)
tanú	tanó alakban is	ujgur: tanuk = tanú; más nyelveken hasonló alakban; köztörök: tanj, danj- = ismerni; mongol: tani- = ismerni, felismerni, tanulni; kalmük és burját nyelvben is hasonló alakú és jelentésű szavak; mandzsu: taka- = (fel)ismerni; gold: takoe = u.a.; manikovi és urulginii tunguz: takim = u.a. Eredetére lásd a magyar: tan szót! tan-ú; csagatáj nyelven: tanuk (tanú); ujjur: tanuk, tanú (tanúság, bizonyíték), tanuk-mak (tanúskod-ni)

8.) Magyar nyelvből értelmezhető szavak is szép számmal vannak

Aki idáig haladt az olvasásban, nem fog meglepődni: a következő táblázatban csak olyan szavakat mutatok be, ahol nyelvünkben meg tudjuk magyarázni az adott szót. A turkológusokra bízom a fejbakarást, hogy ezeket és a törökségi megfelelőiket ezután hogyan minősítsék török jövevényszónak. Főleg a ragozott magyar szavak azon megfelelőit, ahol az idegen nyelvekben a magyar toldalékolás megfelelője hiányzik.

báj	bájos, bávos, bájosz alakban is az -os képzős alak	oszmán: bag = kötés, zsineg, béklyó; egyéb nyelveken más alakok is a török szavakra lásd: magyar: bog, bogoz, stb. eredete: csodálkozási: bá-, bú-
békó	béklyó, békló alakban is	oszmán: bukagi = béklyó; más nyelvekben hasonló szavak hasonló vagy azonos jelentéssel; mongol: boɣo = kötelék; az alapszó változata megvan a burját, kalmük és gold nyelvben is az idegen szavak is, mint a magyar: béke és békó (= béklyó); a kötéssel kapcsolatos bog szóbokorba tartoznak bék- rokon a bög- (bog-) szóval = csomó, valami összefoglaló, összekötő vagy összekötött
bélyeg	billyeg, billog, stb. alakokban is	ujgur: belkü, belgü = nyom, jel; más nyelveken hasonló alakú és jelentésű szavak is; mongol: belɣe = jel; burját megfelelője is van délszláv nyelvekben is van megfelelője, ezeket régi török jövevényszónak mondják elemelve: bel-, bél-, bély- (= valami közepe) + eg; vagy: bel-jegy
betű	betű	ótörök: bitig = írás, más nyelveken azonos vagy hasonló alakú, azonos jelentésű szavak, alapszó: biti-, bit- = írni; a mongolban is megvan: bičik = írás, felirat, betű, könyv, alapszó: biči-; burját és moghol megfelelője is van; mandzsu: bitɣe = könyv, írás; dachur, manäger, gold, orocsón és tunguz megfelelője is van szamojéd: pàda-, stb. alakokban = írni be-ütü, be-ütő = ami beüttetik, bevésztik; vagy (szláv észjárás szerint): be-tő = használás végett beteszik, berakják; székely: бүтү = valaminek csúcsos hegye, бүтүзні = a fa hegyét, végét bemetszeni, beróni; vagy valószínű a német: Buch-stab szerint: botu = betű, бүтү = botocska, pálcika-forma hangjegy
bicsak	bicska, zsebkés	oszmán: bĳčak = zsebkés, alapszó: bič- = vágni, más nyelvekben ezzel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel a magyar: bicsak csak becsukó kést jelent, a török pedig másnemű kést is Az előző mondatban van a lényeg: a bicsak, bicska olyan kés, aminek az éle bicsaklik!
bocsánik, bocsánat, búcsú	közös tövük: bocs-, búcs-	oszmán: boša- = (ki)ürít, megszabadul, elbocsát; és ebből a töből származó szavak; más nyelveken hasonló alakú és jelentésű szavak bocs- vagy bolcs- = bol-, boly- (= mozgás, menés, bolyongás) + -cs; régen bolcsát, bolcsu alakban írták a belőle származó szavakat; szláv nyelvekben is hasonló értelmű szavak bl-kezdettel: bluditi (bolyongani), blázen (bolond), blázen, blagí (boldog)
boglya		kazáni tatár: boɣol = boglya, más nyelveken hasonló alakú szavak hasonló jelentéssel; mongol: buɣul, buɣal = szalmakazal; burját megfelelője is van bog- = csomó alakú dudorodás, kinövés lásd fentebb a báj és békó szavakat is
botorkál	botorkáz alakban is	teleuti tatár: püdürlü-, püdürle- = botorkál, botlik, hebeg, püdürlü = egyenetlen; mongol: бүдүре-, бүдүри- = botorkál, botlik; jakut: бүдүр = botorkálás eredetileg: botolgál vagy botlogál; a botlik szóból
bölény	belén, belénd, böliny, bölöny alakban is	baskír: бүлән = jávor; kazani tatár: bolan = szarvas, más nyelveken hasonló alakú szavak böl- vagy bөл- = bol- = ide-oda járásra vonatkozik; bölény = bolygó, bolyongó; rokon eredetű a: barom szóval is

csatol, csat		oszmán: čat- = összetol, közel van, beilleszt, csatol; más nyelveken hasonló értelmű szavak a török: čat- igét vettük át és a csat főnév elvonás a csatolból csa- = félrehajlás; vagy hangutánzó: csat-, csatt gyökből; mint a németben: Schall, schnallen; vagy törökben: csattírmak = egybecsatolni és csatírmak = csattanni
csibe	csirke	csuvas: tšəbə = csibe; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel türk jövevényszavak a cseremis, zürjén, votják, mordvin nyelvekben is hasonló alakban, tyúk jelentéssel csib- = hangutánzó szó azaz csibe = csip-e
csihol	cihol, csahol, csohol alakban is	oszmán: čak- = kis ütéssel ütni; más nyelveken is ezzel a tövel azonos vagy rokon alakú szavak tűzcsiholással kapcsolatos jelentésekkel; mongol: caki- = tüzet csinálni szerintem hangutánzó szó, a: suhint rokona csih- = éles, vékony hangokat utánzó szógyök
csökönös	csökönös alakban is	kazani tatár: čjχjn = csökönös (leginkább lóról mondva); más nyelvekben hasonló alakú és azonos vagy hasonló jelentésű szavak csök- = göcs = csomó; mert nehezen bontható és az oldó erőnek ellenálló
cziczkány		ujgur: sičkan = egér; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel cic- = hangutánzó, apróbb négy lábú állatok (egerek, patkányok, ürgék, macskák) hangját fejezi ki; innen: cicog, cincog, cica, stb. tehát: cickány = cic-kál-ó; románul: chițcan (kițs'kan) = cickány, jelentése: cincogó; a román megfelelőjét látva egyértelmű a magyar szó eredete
gyaláz	ialász alakban is	kazáni tatár: jala = rágalom; más nyelvekben is ezzel azonos vagy hasonló alakú és jelentésű szavak; mongol: jala = hiba, véték, bűn, bírság, büntetés gyal- = alacsony, alant járó, kicsi; gyala = gyáva, gyámoltalan, hitvány az előbbi gyal- magyarázza meg a: gyalog szavunk eredetét is
gyalom	vonóháló, halászháló	kun: ilim, baskír: jələm és más nyelveken hasonló alakú szavak háló, halászháló jelentéssel lásd mint előbb: gyal-
gyapjú		oszmán, csagatáj: japak = gyapjú; kun: jaborli = gyapjas; kirgiz: žabaŋa = tavasszal lenyírt juh-gyapjú jap- = befedni A törökségi nyelvekben összesen ennyi megfelelőt sikerült kimutatni, így az említett szavak arra mutatnak, hogy a gyapjú megfelelői ezen nyelveknek nem sajátja. gyap- = dús szálabból álló; rokonai: gyop-, gyöp-, gyöp-, csöp-, csap-, csep-
gyarló	gyalló, jarló, járló alakban is	kazáni tatár: jarlj = szegény, nyomorult, gyarló; más nyelvekben azonos vagy hasonló hangalakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel gyar- = nehézkes csúszás, húzódás, surlás; rokon vele: gar-, ger-, kor-, sar-; gyar-ló = aki könnyen csúszik, innen erkölcsi értelemben: aki könnyen vétkezik
gyöplő	gyöplő, gyöplü, gyöplyü alakban is	alapszó: oszmán, kun: ip = zsinór, zsinog gyep-lő = kötél vagy szíj, amin a gyepen legelő jószágot pányván tartották; alakjára nézve hasonló a zabló, abrakoló szókhöz
gyúr		kun: jur- = gyúr-; uigur, oszmán, csagatáj: joŋur- = u.a.; más nyelveken hasonló szavak azonos jelentéssel; mongol: žiyura- = tör-, dörzsöl- rokonai: gyúr, csúr, csavar
gyűl	gyülik, gyűjt	alapszó: kun: jī- = gyűjt-; más nyelveken ezzel azonos vagy hasonló alakban gyű- = jó, jú, jön

gyümölcs	gyimőcs, gyömőcs, gyümőcs, gyümücs, gyimëlcs, gyëmëlcs, gyimölcs, gyëmölcs, gyömëlcs, gyömölcs alakban is	kun: jemis, yemis, giemis = gyümölcs; más nyelveken hasonló alakokban azonos vagy hasonló jelentéssel; alapszó: köztörök: je-, ji- = enni; mongol: žimis, žimes = gyümölcs güm-ő-cs, gyüm-ő-cs; gyüm- = göm- (gom-, güm-, gum-) = gömbölyű test egyéb nyelvből: sumér: gilim (= gyümölcs)
harang		köztörök: kasan és csuvas: ħoran = kazán; mongol: ħaranga = nagy bronz cintányér A kazán és a harang miért és mitől rokon szó? har- = hangutánzó, mint a harsány, haris, harkály, harang, stb. szavakban
homok	hamok, humok alakban is	oszmán és más nyelveken: kum = homok; csagatáj, altaji tatár, sor, kirgiz: kumak = homok, homoktalaj, homokbucka; jakut: kumaġ és mongol: ħomak = finom homok Szerintem a magyar: hamu szóvali hasonlóság sem véletlen. h-om- = mint: om- = omló, omlékony valami
idő	ödő, üdő alakban is	ótörök: öd = idő; más nyelveken azonos vagy hasonló szavak idő jelentéssel; mongol: üde = dél (12 óra); a mongol rokon nyelveiben azonos vagy hasonló hangalakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel i- = mozgás, menés, haladás, mint az iget (üget), ideg, illan, indul, izeg szavakban; id- = mozgás, menés, haladás; idő, üdő = ami mozog, megy, jár, halad; rokon vele a héber: et = idő
káka		kazáni tatár: kakj = mocsári növény; oszmán: kova = káka; kirgiz és sor: koġa = nádfajta; teleuti tatár: koġo = gyékény; más nyelvekben ezekhez hasonló alakú szavak növénynévként kérdéses, hogy a felsorolt szavak egybe tartoznak-e kák-a = kaj-ka = kaj-ga = kajogó = hajló, hajladozó; kaj- = valami görbe, meghajló
kapu	kopu alakban is	ótörök: kapuy = kapu; más nyelvekben ezzel azonos vagy hasonló alakú szavak azonos jelentéssel kap- = nyitás; ujjur nyelven: khapi; törökben is megvan kapu és udvar jelentéssel megfelelő egyéb nyelvekben: szerb-horvát: kàpija = kapu állítólag a törökből; perzsa: qâpu = kapu állítólag a törökből; hawaii: puka = kapu
kelengye	jelentése: jegyruha, ajándék, leánynegyed	alapszó: köztörök: kâlin, kilen = meny, fiatalabb rokon felesége a népnyelvből igen kevés adatunk van a kelengye szóra kel- = mint: elkel az eladó lány
kocsány	kocsán, kocsony; koczon; csokán, csokány alakban is; jelentése: (növény vagy növényi rész) szára, torzsája; csutak	oszmán és csagatáj: kočan = torzsa; kazáni tatár: kočan = gyümölcs bele, torzsája törökségből valók: szerb: kočan, kisorosz és orosz: kočanъ, újjörög: κοτσάνι, albán: kotšan, oláh: cocean = szár, torzsa; talán a magyar: kocsány is oszmán-török jövevényszó ka- = hajlás, görbeség; kacs-ány = kocs-ány
kóró	kóré, góré alakban is	kun: kovra = bozót vagy másik olvasat szerint: kûra = gyom; baskír: kuraj = nád, nádi furulya; más nyelveken ezekhez hasonló alakú és jelentésű szavak A felhozott törökségi szavak jelentése eléggé eltér a magyarétól! kór-ó; melléknév; rokon a góró, góré, gór, hóri magasat jelentő szavakkal; törökben: kuru (kerítés, cserje, erdő), kuru (száraz)
kökény	kökén, kökín, kikín; kökönye, kökinye alakban is	csagatáj: kökem = kökény; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: kügül = kökény, tövises cserje kök- = kék-; kökény = kék- + -ény
ól		kirgiz: öl = jurta, falu; más nyelveken hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; oszmán és aderbajdsán: aġil, awjl = istálló, karám ó- = rossz eltávolítása, mint az óv szóban; ól = óvó hely

örög	ëreg, örög alakban is	oszmán és más nyelvek: iri = nagy, vastag, durva, durvamagvú; csagatáj: ärik, irik = öreg, nagy; egyéb nyelveken ezekhez hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel ör-, or-, ór- = nagy, magas; öreg = nagy (eredeti értelmében); rokon hozzá a csagatáj: ireg (öreg, reggel); latin: grandis; német: gross; stb.; szintén rokon vele a német: ur; holland: or, oor; stb.; figyelmet érdemel az összetételekben nagyító értelemmel bíró görög: ἄρι-, ἔρι- is
sëprő, söprő	sepre alakban is; jelentése: seprő, üledék	csuvas: söprä = seprő; stb., alapszó: čüp = piszok, szemét seprő = aki seper, seprű = amivel sepernek, és átvitt értelemben szeméthez, gazhoz hasonló üledék, amit mintegy elseperni szoktak
sereg		ujgur: čärig = hadsereg; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol, kalmük: cerik = haderő ser- = az együtt levő sokaság suhogó pezsgését, légrázó hangját utánozza; rokonai a mongol: czerik; tatár-török: cserik; lengyel: szereg; német: Schaar; olasz: schiera; továbbá a magyar: csorda; német: Heer, Herde; latin: grego, grex, cohors; stb. megfelelői egyéb nyelvekben: bolgár: aszkér és török: askar ((had)sereg) állítólag az arab: aszkar [‘askar] ((had)sereg) szóból; arab: szirb [sirb] ((madár)sereg)
süveg	siveg, söveg, süeg, süög; sijeg, süjeg, sög alakban is	anatri csuvas: šäläk = sapka, süveg; más csuvas nyelvjárásokban is hasonló alakú szavak; csagatáj és oszmán: jelek = fejedelmi süveg sü-, süv- = suv- (mint suvadék) = sov- (mint sovárol, azaz héjából, tokjából kifejt), hüv- (mint hüvely) = héj, burok sumér: SAG {szag} = fej, koponya, csúcs
szán	szán-ni	oszmán és más nyelvek: san- = gondolni, hinni, meggondolni, feltételezni; egyéb nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak, azonos vagy hasonló jelentéssel; mongol: sana- = gondolni, megemlékezni, emlékezni; burját megfelelője is van alapértelme rokon a sajnál, sajgat, szenv, szenved szókhöz; csagatáj nyelven: szana-mak (szánni, sajnálni), szan-mak (vélni, sajdítani)
szűr	szűrni értelemben	oszmán: söz- = szűrni, áteresztetni; más nyelveken is hasonló alakban; mongol: šigüre-, šigürü- = áteresztetni, átfolyt, beinni (papír), szűrni, szitálni a mongol szó inkább a kun: siz- = csepeg, szivárog, folyik szóval és ennek törökségi megfelelőivel rokon szű- = sza-, sze- = elválasztás; törökben: szüz-mek (szűr-ni)
teknő	tekenő, tekenő, tekönyő, tekönő, teknyő alakban is	oszmán: tekne = teknő; más nyelvekben hasonló szavak, azonos jelentéssel az oszmán-törökből átkerült a szerbbe és újjörögbe is, de a magyar: teknő hosszú ő-je miatt csak régi átvétel lehet tek- = körös irányban saját tengelye körüli forgatás; teke: rokon vele a: tök; valószínűleg egy eredetű a beborításra vonatkozó: tak-ar, tok, tek-enő, teg-ez szókkal; teknő = tek-en-ő; rokon a: teke, tok, tök, tegez, takar szókkal; törökül: tekne
tengely	tengő, tengü, tönögj, tönögj alakban is; jelentése: tengely	oszmán: dingil = keréktengely; csuvas nyelvjárásokban is hasonló alakokban; mongol: tenyelik = taliga tengelye tenk-, tönk- = vékony faderék; tengely = tönkhöz hasonló hengerrúd; törökül: tingil; csagatáj: töngül; mongol: tenggelik
térd	térty alakban is	ótörök: tiz = térd; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak, azonos jelentéssel tér- = te-v-er; hajlásra, félre irányzó mozgásra vonatkozó szó; térd = tér-d
toklyó	tokló, tokjó; népetimológiával: tokjuh; jelentése: egyéves bárány	oszmán: toklu, tuklu = bárány, gida; más nyelveken hasonló alakú szavak különböző életkorú bárányokat jelentve tok-ol-ó = tokgyapjából kivetkező; vagy: tok-juh = tokosodó juh; oszmán: tokli (6 hónapos bárány)

tűr-	feltűr, betűr, stb.	oszmán: dūr- = összehajtogat, felteker, összecsvar; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel tűr- = gyűr- módosulata; rokon a csavar igével is; egyezik vele a csagatáj: tūr-mek; oszmán: dūr-mek; jakut: tūr- (gyűr-ni, göngyölni)
ürge	irge alakban is	ujgur: örgä = mormota; más nyelvekben azonos vagy hasonló alakú szavak, azonos vagy hasonló jelentéssel ürge = ür-ög-e = üregben lakó; vagy: ür-ög-ő = frissen mozgó, forgó
ürű	örő, örü, ürő, írő alakban is; jelentése: herélt kos	türkmén: ürü = ürü; kojbál: irik = ürü; más nyelvekben ez utóbbi szó, azonos vagy hasonló alakban; mongol és burját: irge = ürü ür- = ir-, or- = metszés, kimetszés

Mindezek után már csak négy (!) szó maradt hátra.

basz-	közösülni	<p>oszmán: bas- = nyomni; más nyelveken azonos vagy hasonló alakokban</p> <p>A nyelvészet állítása szerint: „a ma durvának számító szó eredetileg eufémisztikus okokból került a magyarba valamelyik ótörök nyelvből: türk, oszmán basz-, csuvas pusz- ('megnyom'), egy ma már nem ismert, nyilván finnugor eredetű ige helyettesítésére. (Olyan szerepe lehetett a baszik-nak, mint ma a dug igének).”</p> <p>Ha a közösülést ténylegesen kevésbé durva szóval akarjuk kifejezni, akkor sokszáz magyar megfelelőt használhatunk és használunk is, ezért érthetetlen és a józan ésszel megmagyarázhatatlan, hogy miért egy török eredetű szó lenne a legelterjedtebb közülük.</p> <p>Kérdéses az is, hogy miért nem inkább a törökségi nyelvekben általánosan elterjedt: sik- {szik-} (= basz-) szót vettük át?</p> <p>Ráadásul a magyar nyelvben a basz- minden más(odlagos?) jelentésében is hirtelen, erőteljes mozdulat van és nem nyomás!</p>
iker	ikör, ükör alakban is	<p>ótörök: äkiz = iker; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: ikere, ikire = iker;</p> <p>alapszó: köztörök: iki, igi, äki = kettő</p> <p>Érdekes módon a tőlünk legtávolabb élő népek nyelvében található a magyar szó legközelebbi párhuzama (jakut: igire és mongol: iher), a török nyelvek nagy részében (egiz, igezak és hasonló alakú) z-végződésű szavak vannak.</p> <p>A magyar: iker szó talán összefügghet a: tükör-rel.</p> <p>Aki az ikerképem, az engem tükröz vissza, bár ez a hasonlítás nem magyarázza a szókezdő t- hiányát.</p>
szatócs		<p>ujgur: satiyçi = kereskedő; más nyelvekben hasonló alakú szavak azonos vagy hasonló jelentéssel; török: sat- = eladni</p>
torma		<p>kazáni tatár: torma = retek; oszmán: turup = répa, retek; más nyelveken is ezekkel azonos vagy hasonló alakú szavak, ezekkel azonos értelemmel</p>

Észrevételek a török nyelvekből szóeredeztetésekkel kapcsolatban

Az iskolában annak idején azt tanultuk: szókincsünk legrégebbi része finnugor eredetű, a magyar nép a sztyeppére vándorolva és ott találkozáva a fejlettebb életmódú török népekkel rengeteg szót vett át tőlük.

Főként a csuvasból és az ahhoz hasonló (ogur) nyelvekből.

Ehhez hozzáteszem: ha a kunok nyelve tényleg kipcsak-török volt és azt Magyarországon fél évezreden át beszélték, akkor jóval több kipcsakos jellegű szót is át kellett volna vennünk!

A „fejlettebb életmód” miatt átvett szavak között a nyelvészet egész csoportokat hirdet: a vallásra, mezőgazdaságra, társadalomra, kereskedelemre, mesterségekre, állat- és növényvilágra, családra, testre vonatkozó fogalmak közül némelyiket szinte teljesen a török nyelvekből származtatnák.

Csak két példán mutatom be a valóságot.

Az egyik a szőlőtermesztés és borászat, amit törökökféle népektől kellett volna eltanulnunk. Erre fel is hozzák, hogy hiszen ennek szókincsa a magyar nyelvben török eredetű: *bor*, *csiger*, *seprő*, *szőlő*, *szűr*, stb.

A „s a többi”-t ugyan nem tudták török nyelvekből eredeztetni, viszont előkerestem néhány olyan szót, aminek bizonyosan ide kellene tartoznia: *erjed*, (erjedés, erjesztés), *forr*, (*szőlő*)*fürt*, *héj*, *hordó*, *kacs*, *mag*, *mazsola*, *must*, *prés*, (présel), (*szőlő*)*szem*, (*szüret*), *tapos*, (taposás), *törköly*, (*szőlő*)*tő*, *tőke*, *vessző*, *zúz*.

Mit tudhatunk mindezen szavak eredetéről?

bor: Az ujjur és kun nyelvben van csak törökségi megfelelője; a török nyelvek általában a boron kívül mindenféle innivalót is jelentő arab: *šarāb* szó változatait használják. A *bor* a magyarból értelmezve a *forr* rokona, így az erjedésről vette volna nevét. Ahogyan a germán nyelvekben található, *sör* jelentésű szavak is: *Bier*, *beer*, stb., (kiejtve: *bír*).

csiger: Ez a szó nem csak a török nyelvekben van meg, hanem az oroszban és kaukázusi nyelvekben is, de az ógörög: *σίκερα* {szikera} (= alma- és gyümölcsbor) révén számos európai nyelvben is (pl. *cidre*, *cider* alakban). Magyar szemmel nézve is értelmezhető, ugyanis a: *csíkar* szóval rokon.

seprő: Jelenti azt az üledéket, amit elseperni szoktak. A *seper* alapszava (*sep-*) a török nyelvekben is megvan, viszont örmény, latin és még egyéb megfelelői is léteznek.

szőlő: A megfelelő törökségi szó kikövetkeztetett, ennek egyedül a csuvas nyelvben van *bogyó* jelentéssel párja. A török nyelvekben *szőlő* = *üzüm*, *jüzüm*, *isēm*, *dzsüzüm*, *jozim*, stb. az őstörök: **jürüm* szóból származtatva, de láthatóan ezt nem vettük át.

szűr: A törökségi nyelvekben és talán a mongolban is meglévő szó alapszava a magyarban kiterjedt szócsaládot alkotó és elválasztást jelentő: *szű-*, *sza-*, *sze-*, mint az alábbi szavakban: *szű-r-ni*, *szű-n-ik*, *sza-k-ad*, *sze-g-ni*, *sze-k-erce*, *sze-l-ni*, *szé-t*, stb. Ugyanez az alapszó számos indoeurópai nyelvből is tényszerűen kimutatható, bár a hivatalos nyelvészet nem szereti a nyelvcsaládi besorolástól eltérő azonosságokat észrevenni.

erjed, (erjedés, erjesztés): Az *erő* főnévből képzett nyelvújításkori szó.

forr: A forgásra utaló *for-* töből ered, aminek párhuzama számos más nyelvben is megtalálható: szanszkrit, latin, görög, szláv, finn, stb.

(szőlő)fürt: Finnugor örökségnek magyarazzák, a votják: *per*, *pur* = *für-t* miatt. De többek között rokonítható az ógörög: *βότρυς* (*botrűsz*) = szőlő- és hajfürt, valamint a fürtyszerű dolgokat jelentő latin: *fructus* = termés és német: *Frucht* = termés, *Bart* = szakáll, *Bürste* = kefe szavakkal is. Törökségi megfelelőit nem ismerem.

háj: Eredeti alakja talán: *hé*, jelentése: felszín, magasság; rokonai: *ha, há, ho* (mint: *hág, hám, hát, ház; homlok, hólyag, hón, hossz* szavakban). A *karé, taré, paré* szavakhoz hasonlóan kaphatott *-j* toldalékot, így lett végül: *háj, haj*. Megvan más nyelvekben is, pl. finn: *koja* = fakéreg, román: *coajă* = kéreg, *háj*. Törökségi megfelelőjéről nem tudok.

hordó: Olyan eszköz, amiben valamit hordanak, tartanak. Magyar szó, elemezve: *hord-* + *-ó*. A törökországi török nyelven más szót használnak rá: *fiçı* {ficsi} = hordó.

kacs: A görbeséget, hajlást jelentő: *ka-* és a kicsinyítő: *-cs* összetétele, magyar szó. Törökségi megfelelőjét nem találtam.

mag: Számos más hasonló magyar szóval együtt (pl. *makk, mogyoró, mony, mancs, bogyó*, stb.) gömbölyűt, kerekdedet jelent. A törökségi nyelvekben nincs egységes megfelelője, egyébként egészen más szavakat használnak rá: *tohum, uruk, urluk, üren, börtek*, stb.

mazsola: Száritott szőlőszem. A nyelvtudomány szerint az olasz *Malvasia* név származéka, az ottani szőlő és bor neve. A török nyelvek a mazsolára vagy a perzsa: *kešmeš*, vagy a törökországi török: *kuru üzüm* = száritott szőlő megfelelőit használják.

must: Bizonyára az Európa nyelveiben sokfelé megtalálható latin: *mustum* = újbó, must szó átvétele. A törökségi nyelvekben nem találtam ilyen szót.

prés, présele: Latin eredetű jövevényszó, német közvetítéssel.

(szőlő)szem: A *szem* szó megfelelői *látószerv* értelemben a finnugor nyelvekben is megvannak; *vetőmag*ként a finn, észt, latin, német, szláv nyelvekben. *Szőlőszem*ként talán csak mi használjuk. Törökségi megfelelőjét nem találtam, a törökországi török nyelvben: *(üzüm) tanesi* = (szőlő)szem.

szüret: Lásd fentebb a *szűr-* szót, a *szür-et* a magyar nyelv szabályainak megfelelő képzés.

taposás: A *tapos, taposás* magyar képzésű szavak. A bennük lévő *tap-* hangutánzó szóként megvan a finnugor, török, szláv, szanszkrit, görög, héber, arab nyelvekben is.

törköly: A szőlőszajtolás szilárd maradéka. A számos nyelvben (pl.: perzsa, török, mongol, latin, finnugor) rokonsággal bíró magyar: *tör* szóból származik. A latin eredetű német: *Torkel* = szőlőprés szóvali viszonya nem tisztázott.

(szőlő)tő, tőke: Mindkettő magyar szó. A németben is megvan: *Stock* (= *tőke, tönk, tuskó, bot, pálca*) alakban. Talán a csagatáj: *tüb* és az oszmán: *dib* = *töv-e valaminek* szavakkal is rokon.

vessző: Alapszava, a *vesz-* megvan a finnugor nyelvekben is, *hajtás* jelentésben. Török párját nem találtam.

zúz: Magyar szó. Talán hangutánzó, kemény tárgyak összetörésének hangjait idézi.

A felsorolt 21 szóból egyetlen egynél sem találtam biztos törökségi eredeztethetőséget! Egy nyelvújításkori (*erjed*) és 3 kölcsönzó (*mazsola, must, prés*) kivételével a fennmaradó 17 szavunk magyar. Közülük 12-nek az eredete az ősidőkben kereshető, mert más nyelvekben is van azonos, vagy hasonló szó. Ezek: *bor, csiger, sep(rő), szür(et), for(r), fűrt, háj, ka(cs), tap(os), tör(köly), tő(ke), vesz(szó)*.

Ha sorra vennénk a „fejlettebb életmód” miatt átvett szavakat, mindenhol hasonló eredményre juthatnánk. Akár a növénytermesztési, az állattenyésztési, a vallási, vagy bármi egyéb területről.

Másik példának a magyar mellett szinte minden nyelvből (indoeurópai, sémi, finnugor, török, mongol, stb.) kimutatható: *or-, ar-, ir-* szóelemeket választottam. Ezek közös jelentése: metszés, vágás.

Lássuk, régi „török jövevényszavaink” közül mi tartozik ide:

arat: *ar-at* = elmetszi a növényt (a szárától). Egyeznek vele: héber: *ara*; arab: *areja*; német: *ernten*; svéd: *år*; latin: *arare*, stb.

árók: ár-ok = amit metszéssel hoztak létre. Szláv nyelvekben is megvan, pl. cseh: *járek*.

árpa: nevét valószínűleg *ár*-hoz hasonlító szúrós szálkáitól kapta; törökségi nyelveken kívüli megfelelői: mongol és kalmük: *arbai* = árpa; moghol nyelven is van megfelelője; mandzsu: *arfa* = egy gabonaféle; finn: *ohra, otra*; albán: *elb* = árpa, ógörög: *ἄλφι* {álphi} = árpaliszt; proto-iráni: **arba-*, kelet-iráni: **arpasyā-* vagy **arbasyā*.

ártány: or-t-ány = metszett, ortott élőlény. A sór nyelvben: *arla-* = herélni; *arlán* = herélt; a többi törökségi nyelvben nincs megfelelője.

írni: ir- = metszeni. Az írás a papirusz, papír, pergamen megjelenése előtt leginkább rovás, metszés, karcolás, vésés jellegű volt. Törökségi megfelelő szavak: oszmán és más nyelvekben: *jaz-* = *ír-*, *számol-*; egyéb nyelvekben hasonló alakú szavak azonos jelentéssel; mongol: *žiru-* = *vonalat húz, fest, rajzol; számol*; a magyar szó egy kikövetkeztetett alaknak lenne megfeleltethető; viszont a Czuczor-Fogarasi féle „A magyar nyelv szótára” szerint rokon vele a latin: *ar-o* = szánt-ok, *scrib-o* = ír-ok is.

or-, orv: or- = erőszakos elmozdítás, mint az: *oroz, orozslán* szavakban; az elvitel fogalmával áll viszonyban a magyar: *hord*; hellén: *φωρ, (φέρω)* {phór, (pheró)}; latin: *fur (fero)*; or- jelentésű a finn: *wor, wora*; török: *oghri, ori*.

oroszlán: vagy az or-oz = ragadoz szóból ered, azaz *oroszlán = or-oz(o)l-án*; vagy az *or-d-ít* szóval rokon. *Oroszlán* jelentésű szavak: perzsa, mongol és török: *arszlán*; mandzsu: *arszalan*; héber: *ari*; adige: *āsfān* (ez állítólag a törökből); erza: *aryslan*; akkád: *aria*; örmény: *ariyuc, óörmény: ariwc*.

ürü: ür-ü = metszett, herélt. Törökségi megfelelői: türkmén: *ürü* = ürü; kojbál: *irik* = ürü; más nyelvekben ez utóbbi szó, azonos vagy hasonló alakban; mongol és burját: *irge* = ürü.

Amint láthattuk, egyetlen szót, szóbokrot nyolcfelé kellett szétbontani azért, hogy egyenként török jövevényszónak lehessen láttatni. Holott a fenti magyar szavak mindegyike a magyar nyelv szabályai szerint, magyar toldalékokkal van képezve. Még az *ártány* is, ami nem volt hajlandó *-t-* nélkül, a sór nyelvnek megfelelő *arlán* alakban meghonosodni.

Mit mondhatunk tehát régi török jövevényszavainkról?

Egyesek 300-500 közé teszik ezek számát. Én szerintem a magyar nyelvben „biztos vagy legalább valószínű régi török jövevényszó” ennél két nagyságrenddel kevesebb van, de a török közvetítéssel hozzánk került idegen szavak száma is legalább egy nagyságrenddel ez alatti. A számok ilyen feltornászását segítette, hogy rengeteg olyan szót, ami mind a magyar, mind a török nyelvek évezredekkel ezelőtti állapotában is megvolt, török jövevényszónak minősítettek, sokszor annak ellenére is, hogy azokat a finnugor, indoeurópai, sémi és egyéb nyelvek legrégebbi állapotából is ki lehet mutatni.

Néhány szó esetében szinte biztos a sztyeppe eredet, csak azt nem lehet kimutatni, hogy vajon a török nyelvek megjelenése előtt is már használták-e azt más nyelvek. Ilyen szavak lehetnek pl.: *kék, tenger, teve, tömény, ünő*. Szintén ilyen szó a: *daru*. A darumadár krúgató hangjáról kaphatta nevét, hasonlóan a latin megfelelőjéhez: *grus* = daru. A mi szavunk párjai megvannak tőlünk keletebbre számtalan nyelvben (pl. vogul: *tāru*, török és perzsa: *turna*; mongol: *togoruu*; japán: *tsuru*; koreai: *tu'rumi* = daru). Ez felveti, hogy a hangtörvényekkel, szabályos megfelelésekkel nem magyarázható szavak rokonítását felül kellene vizsgálni, mert van, hogy valós nyelvi összefüggéseket találunk, csak általában nem szóátadás-átvétel, hanem a nyelvek ősröksége miatt.

Újra kellene értékelni mindazokat az eredeztetéseket is, ahol feltételezett az átadó szó (vagy az átadó nyelv, mert ilyen is van!), vagy a szó gyakorlatilag hiányzik az átadó vagy az átvevő nyelvből.

Át kellene vizsgálni a nyelvek egymáshoz való viszonyát, közte mind a magyar, mind a török nyelveknek a perzsával, az indiai és más egyéb nyelvekkel való, tagadhatatlanul létező, de a magyar esetében általában szándékosan eltitkolt, vagy nem létezőnek tekintett kapcsolatait is. Így többek között kiderülhetne, hogy a mai Görögország és Irán területén az első török írásos

emlékeknél sokkal régebről már maradtak fenn az *árpa* szónak megfelelői, amit talán a török nyelvek is magával az árpatermesztéssel vettek át, ahogy talán hozzánk is azzal együtt került.

Arra is magyarázatot kellene adni, hogy mikor és miért verekedtük át magunkat 3-4 másik török népen csak azért a csagatájokhoz, hogy átvegyük tőlük a: *kučalak* = *keselyű* szót és még néhány másik szóért ugyanígy egy-egy néphez, ahelyett hogy találtunk volna a közelebbi nyelvekből megfelelőt. Ha már annyi sem jutott eszünkbe, hogy a mi saját: *kese* szavunkból is alkothatnánk madárnevet. Helyesbíték. Eszünkbe jutott, hiszen a *keselyű* szó létezik.

A *gyapjú* szavunk megfelelői viszont újabb kérdést vetnek fel. A törökségnél egyedül az alábbi rokon szavakat sikerült találni: oszmán és csagatáj: *japak* = gyapjú; kun: *jaborli* = gyapjas; kirgiz: *žabaya* = tavasszal lenyírt juh-gyapjú. De ha a *gyapjú* szót a törökségtől vettük át, miért nem az ő nyelveikben használatos: *jün*, *dzsün*, *jun*, stb. (őstörök: **juŋ*) = gyapjú szónak megfelelő alakot kölcsönöztünk?

A törökségi szavak egy részének *-k* végződése a magyarban és néha más nyelvekben is hiányzik. Ez felveti, hogy esetleg ezek a török szavak az átvételek, nem pedig a magyar, mert a törökök további toldalékot adtak egy olyan szónak, aminek a magyarban nincs ilyen toldaléka. A *-k* szóvégződés eltűnése pedig kölcsönszónál értelmetlen lenne. A *kicsi*-t nyugodtan mondhatnánk *kicsik*-nek, ahogy a magyar nyelvben is vannak *-k* végű szavak, pl. *ajak*, *kerek*, *köldök*, *szűk*, *torok*, stb.

Utánanéztem annak is, hogy ahol egy szavunknak csak egy-két törökségi nyelvben van (lehetséges) megfelelője, az mely nyelveket érinti. A csuvasban legalább 17 ilyen szó található, ezek egy része a cseremiszből, vagy más szomszédos finnugor nyelvekből is kimutatható. A csuvas nyelvről már írtam, hogy szókincsének egy jelentős része nem török. A csagatáj nyelvben is minimum 11 olyan, magyarral rokonított szó volt – az ujjurt utódnnyelvként idevéve 13 szó – ami más törökségi nyelvekben teljesen vagy szinte ismeretlen. A nem törökségi, de azzal távolabbról rokon mongol nyelvben is legalább 7 ilyen szó van. Kérdéses, hogy pont a tőlünk legkeletebbi nyelvekben hogyan lehetnek olyan szavak, amelyek a hozzánk közelebbi nyelvekből hiányoznak és hogy miért Belső-Ázsiában találjuk meg néhány magyar szavunk párját? Talán azoknak lehet igazuk, akik keletebbre, a Tarim-medence táján keresnék az Árpád apánkkal hozzánk érkező népalakító elemünk korábbi hazáját?

Fel kellett volna használni mindazt a tudást, aminek a nyelvészet már évszázaddal ezelőtt is birtokában volt és megvizsgálni minden szó esetében, hogy az nem magyar eredetű-e. Ugyanis, amint a táblázatos részben látható volt, a magyar szókincsnek egészen nagy része nyelvünkéből értelmezhető. Sok szónak pedig azért van más nyelvekben megfelelője, mert ugyanazokat az ősrégi szóelemeket használják, mint mi. Például az *ar-*, *or-*, *ir-* elemek szinte minden európai és számos ázsiai, esetleg afrikai nyelvben kimutathatóak metszéssel, vágással kapcsolatos szavakban, vagy a *dar-*, *tar-*, *tir-*, *tör-*, *tr-* a töréssel, zúzással összefüggésben.

Véggövetkeztetések

A török nyelvekkel szerintem rokonítható, honfoglalás előttinek mondott szóegyezéseket az alábbi listákban mutatom be. A hangutánzó vagy hangfestő szavak után zárójelben ezt a jelet teszem: 𐰽. Némelyik szó két felsorolásban is szerepel, mert nem lehet eldönteni, melyik csoportba tartozik. Az itt kihagyott szavakat vagy bizonyosan nem török nyelvekből kölcsönöztük, vagy nem meggyőző az azokból származtatásuk. Minden csoportban a nem biztosan, de lehetségesen odatartozó szavak ferde zárójelek között szerepelnek: /lehetséges odatartozás/.

Ezek alapján:

„Biztos vagy legalább valószínű régi török jövevényszó”-nak tekinthető: **iker**, **szatócs**, **torma**. (Összesen: 3 db.)

Nem biztos, de lehetséges török jövevényszavak: /borz/ (𐰽), **búza**, **gyűszű**, /kecske/, /kender/, /kín/, /korom/, **kos**, **szakál(I)**, **tar**, /tenger/, **tor** (= lakoma), **túzok** (az orosz:

dudák alakban jobban egyezik vele a törökségi megfelelőknél, 𐰽), **üröm, zerge**. (Összesen: 10 + /5/ db.)

A magyar és a törökségi nyelvek ősröksége miatt egyező szavak: **ács, agár, akol, alma, apró, arat, árok, /árpa/, ártány, /aszó/, báj** (𐰽), **/bajusz/, balta, barom, /bátor/, béka** (𐰽), **béke, /bekecs/, bék(ly)ó, /bélyeg/, betű, /bicsak/, bika** (talán 𐰽), **bocs-** és **búcs-** (bocsánat, búcsú), **bodor, boglya, bor, borz** (𐰽), **borít, borjú, borsó, bossz-** (bosszú) (csak a kazáni tatárban van megfelelője, 𐰽), **botorkál, bögöly, /bölcső/, /bú-/** (bűvös) (𐰽), **/bük/, csákány, csáklya, csat** és **csatol, csavar, csepű, csibe, csipa, csóka** (𐰽), **csoport, csökönyös, cickány** (𐰽), **dara, daru, /dél/** (napszak és égtáj), **disznó** (csak a csuvasban van megfelelője, viszont a nem törökségi latinban, görögben, héberben és még más nyelvekben is úgyszintén), **eke, em(s)e, em-** (szop-), **ér-** (érdek, érint, stb.), **érdem, erő, görény, /güzü/, gyaláz, gyalom** (vonóháló), **gyarló, /gyárt/, gyász, gyékény, gyenge, gyertya, gyúr, gyúl-** (gyúlik, gyújt), **gyümölcs, gyúrú** (karika), **hajó, haris** (madár) (𐰽), **homok, horog, /hurok/, idő** (mint időpont), **ige, /ír(ni)/, káka, kancsó** (csak a csagatájban van megfelelője), **kantár, kapu, karó, káva, /kecske/, kék, /kender/, /kéneső/** (higany), **kép, kepe, kés(ik), kis** és **kicsi, kobak** (fej és tök), **kocsány, komló, kopó** (talán 𐰽), **koporsó, korc, /korom/, /kos/, kökény, kölcsön** (csak a csuvasban van megfelelője és a mongolban), **köpü, kóris**(fa) (csak a csuvasban van megfelelője és a perzsával távoli rokon oszét nyelvben: kəpəz {kerz}), **körte, /kút/, nyargal, /ok/, /ól/, /olcsó/, or(v), oroslán** (talán 𐰽), **orsó, öböl, ökör** (talán 𐰽), **ölyv, ör-** (őröl), **öreg, özön, pödör, sár-(ga), sár, sárkány, sarló, /saru/, /sátor/, seper** és **söpör, seprő** (üledék), **sereg, serke, serte, sima, /süveg/, /szakál(l)/, szám, szán(ni), /szán/** (jármű), **/szék/, szél** (légmozgás), **/szeplő/, /szirt/** (ez a szó a törökségi nyelvekben kölcsönszónak tűnik), **szór(ni), szök(ni), szúcs, szún(ni), szúr(ni), /tanács/** (csak a törökországi törökben van megfelelője), **tántor-** (tántorog, stb.), **tanú, teker, teknő, tengely, tenger, /térd/, tiló, /toklyó/** (bárány), **tönk** (csak a kazáni tatárban van megfelelője), **törvény, tükör** (csak egy csuvas nyelvjárásban, de a szláv nyelvekben is van megfelelője), **túr(ni)** (feltúr, betúr, stb.), **túr(ni)** (eltúr), **tyúk, ünő, ürü, vályú**. (Összesen: 132 + /30/ db.)

A fenti felsorolásban több szónak más ragozó nyelvekben, a perzsában, indoeurópai, sémi és egyéb nyelvekben is megvan a rokonsága. Több itt említett szónak a törökségi nyelvek közül csak egy-kettőben van megfelelője. Némelyik talán a török nyelvekben nem eredeti szó, hanem átvétel, de ezeket esetleg csak a legszakképzettebb nyelvészek tudnák kiválasztani a listából.

Valószínűleg jövevényszó, de bizonyára nem török eredetű: **/árpa/, /bátor/, /csiger/, gyöngy** (kínai: *žēnžū*), **sátor** (perzsa: *csádar*), **teve** (a kétpúpú tevével kerülhetett hozzánk az állat neve is annak távolkeleti őshazájából, 𐰽), **tinó** (avesztai: *daenu-* = tehén), **tömény** (katonai kifejezésként lehetséges a szó sztyeppej eredete, hozzátevé hogy a *töm-* + *-ény* magyarnak megfelelő képzésű szó, a *töm-* pedig számos nyelvben meglévő ősi szó). (Összesen: 5 + /3/ db.)

Ha jól számoltam, a két helyen szereplő szavakat csak egynek véve, ez így együtt mindösszesen 178 szó és ennek is nagy része olyan, ami a magyarban a török nyelvek létezése nélkül is meglenne.

Tehát a régi nyelvészek által feltételezett 330, Gombocz Zoltán szerint valószínű 223 helyett sikerült 3 „honfoglalás előtti török jövevényszót” és további 175 lehetséges olyan szóegyezést kimutatni a magyar és törökségi nyelvek viszonylatában, ami nem biztosan török nyelvekből szótárvétel.

Gondolkodjon el mindezekben a Kedves Olvasó!

Várnai János okl. agrármérnök, Mezőkövesd

2016. február 3.